

ÚVOD

Poľnohospodárstvo je odvetvie, kde výrobný proces je úzko spojený s prírodou a priamo závisí od klimatických podmienok, ktoré podmieňujú rizikovosť, a to rozdielne v jednotlivých oblastiach. Na veľkosť produkcie má vplyv množstvo rizík, ktoré môžu viesť k nepriaznivým stratám a výsledkom poľnohospodárskej výroby. Riziko v poľnohospodárstve je veľmi vysoké, pretože poľnohospodári vzhľadom na biologický charakter výroby čelia nepredvídateľným prírodným vplyvom počas celého roka. Na výrobný proces majú vplyv na jednej strane prírodné faktory a na strane druhej klimatické faktory, medzi ktoré významne ovplyvňujúce výsledky poľnohospodárstva patria sucho, dážď, víchrica, krupobitie, jarné mrazy, mokro, slnečný svit a iné. Pôsobeniu týchto faktorov je vystavená rastlinná výroba, živočíšna výroba i dlhodobý majetok.

Jednou z možností riešenia rizikovosti poľnohospodárskej výroby je poistenie. Napriek tomu, že na našom poistnom trhu pôsobí niekoľko desiatok poisťovní, len tri z nich ponúkajú poistné produkty pre poľnohospodárske podniky, a to: Allianz – Slovenská Poisťovňa, a.s., Generali Poisťovňa, a.s. a UNIQA poisťovňa a.s. Každá z týchto poisťovní sa snaží zvyšovať portfólio poistných produktov určených pre poľnohospodárov. Ponuka poistných produktov na našom poistnom trhu je obmedzená, pretože niektoré riziká považujú komerčné poisťovne za nepoistiteľné (sucho, niektoré choroby, škodcovia...), a preto veľkým problémom pre poľnohospodárov sú riziká, ktoré nepodliehajú poistnej ochrane komerčných poisťovní.

Práca je zameraná na systém poľnohospodárskeho poistenia na Slovensku. Ponúka prehľad vývojových trendov poľnohospodárskeho poistenia realizovaných na našom území od druhej svetovej vojny až po súčasnosť, aktuálnu situáciu a stav poľnohospodárskeho poistenia. Pozornosť je venovaná jednotlivým komerčným poisťovniam, ktoré ponúkajú poistné produkty poľnohospodárskym podnikom. Tieto produkty sú určené na poistenie proti rizikám, ktoré negatívne pôsobia na poľnohospodárske plodiny, hospodárske zvieratá, a tým na celú poľnohospodársku produkciu. Ale aj napriek tomu, že tieto produkty pomáhajú v prípade vzniku poistnej udalosti zabezpečiť poľnohospodárom ich budúci príjem a náhradu škôd, záujem o ne je minimálny.

Práca podáva poznatky o systéme poľnohospodárskeho poistenia a o riešení rizikovosti v členských štátoch EÚ, z ktorých môžu byť prevzaté niektoré prvky pri riešení tohto problému na Slovensku, čím by sa mohli vytvoriť lepšie podmienky pre väčšie využitie

komerčného poistenia zo strany poľnohospodárov a pre systémové riešenie nepoistiteľných rizík katastrofického rozsahu rastlinnej aj živočíšnej výroby. Tieto riziká sú z časti riešené dotačnou politikou štátov, čo je dosť nepostačujúce. Je potrebné hľadať stále nové možnosti a riešenia v oblasti poľnohospodárskeho poistenia, ktoré by ponúkali poľnohospodárom komplexnejšiu ochranu proti rizikám a boli by finančne dostupné pre všetkých. Práca ponúka i prehľad hlavných nástrojov využívaných pre riadenie rizika v rámci členských štátov EÚ, ktoré buď priamo alebo nepriamo prispievajú k stabilizácii príjmov poľnohospodárov.

1 PREHLAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

Podľa **BIELIKA, P. (2005)**, podnik je forma podnikateľskej činnosti, v rámci ktorej dochádza k cieľavedomému spájaniu hmotných, finančných a ľudských zdrojov v jednej výrobnno-organizačnej jednotke s uzatvoreným obratom hodnoty a cieľom produkovať úžitkové hodnoty pre potreby trhu a pre vlastné uspokojenie potrieb.

GOZORA, V. (2005) definuje poľnohospodárske podniky ako hospodárske organizácie, ktoré sa vyznačujú biologickým, plošným a sezónnym charakterom výroby. Finálnym produktom sú poľnohospodárske komodity, ktoré pri ďalšom spracovaní sa transformujú na potravinárske výrobky. Vzhľadom na uvedené špecifiká má poľnohospodárska produkcia odlišné požiadavky na skladovanie, manipuláciu a odbytovanie.

1.1 Riziko a poistenie

Podľa **TÓTHA, M. - KOŠČA, T. - SZOVICSA, P. (2007)** riziko je neoddeliteľnou súčasťou podnikania a žiadna firma, ktorá nie je schopná prijať určitý stupeň rizika nemôže byť dlhodobo úspešná, nemôže dlhodobo dosahovať podstatných podnikateľských úspechov.

Na druhej strane býva riziko príčinou mnohých neúspechov, a preto práca s rizikom je jedným zo závažných aspektov podnikateľskej stratégie a prípravy podnikateľských projektov ako základných nástrojov realizácie tejto stratégie.

SMEJKAL, V. - RAIS, K. (2003) definujú riziko ako:

1. Pravdepodobnosť či možnosť straty, obecné nezdaru.
2. Variabilita možných výsledkov alebo neistota ich dosahovania.
3. Odchýlenie skutočných a očakávaných výsledkov.
4. Pravdepodobnosť akéhokoľvek výsledku odlišného a výsledku očakávaného.
5. Situácia, keď kvantitatívny rozsah určitého javu podlieha istému rozdeleniu pravdepodobnosti.
6. Nebezpečenstvo negatívnej odchýlky od cieľa (tzv. čisté riziko).
7. Nebezpečenstvo chybného rozhodnutia.
8. Možnosť vzniku straty alebo zisku (tzv. špekulatívne riziko).
9. Neurčitost' spojená s vývojom hodnoty aktíva (tzv. investičné riziko).
10. Stredná hodnota stratovej funkcie.

Riziká možno rozdeliť podľa rôznych druhov. **HARDAKER, J.B. et al. (2004)** rozlišujú obchodné a finančné riziká. Obchodné riziká zahŕňajú produkčné riziká (yield risk), cenové riziká, personálne a inštitucionálne (alebo právne) riziká. Finančné riziká sa vzťahujú na riziká týkajúce sa spôsobu financovania hospodárstva.

MELUCHOVÁ, J. (2004) tvrdí, že objektívnou realitou každej ľudskej činnosti je existencia rizika, ako možnej negatívnej odchýlky od očakávaného výsledku. Riziko predstavuje možnosť straty rôznych hodnôt. Jednou z možností, ako obmedziť vznik a rozsah škôd je poistenie. Poistenie samo o sebe neodstraňuje riziko. Poisťovateľ sa poistením iba zaväzuje, že v prípade vzniku poistnej udalosti poskytne poistenému v rozsahu uzatvorenej poistnej zmluvy adekvátne finančné krytie spôsobených strát.

GRÚŇ, L. (2001) uvádza, že tradične sa pojem rizika používa v poisťovníctve – poistenie sa historicky považuje za formu presunu rizika negatívnych dopadov náhodilosti z ekonomického subjektu na špeciálnu inštitúciu – poisťovňu. Ekonomický subjekt má v podstate dve možnosti, ako čeliť dôsledkom náhodilosti. Jednak si môže na nahradenie vzniknutej škody vytvárať vlastný finančný fond, niekedy tiež nazývaný ako samopoistenie, jednak môže vopred zaplatiť určitú peňažnú čiastku poisťovni, ktorá za túto platbu, nazývanú poistné, nahradí záporné dôsledky náhodilosti, ak dôjde k realizácii poistného rizika. K ďalším formám patrí ďalej tvorba spoločných finančných fondov, uzatváranie dohôd o vzájomnej pomoci a pod.

Podľa **BEŇOVEJ, E. et al. (2003)**, pri posudzovaní rizika, ktoré poisťovateľ preberá do poistenia je potrebné zohľadňovať štyri kritériá:

1. identifikovateľnosť rizika,
2. vyčísliteľnosť straty,
3. náhodnosť udalosti,
4. ekonomickú únosnosť.

Na základe týchto faktorov poistné riziko definujeme ako možnosť vzniku náhodnej udalosti, s ktorou je spojená povinnosť poskytnúť poistné plnenie vo výške dohodnutej v poistnej zmluve.

Teda potenciálna možnosť vzniku určitej náhodnej udalosti predstavuje poistné riziko vyplývajúce z určitého druhu poistenia. Poisťovníctvo je teda nerozlučne spojené s presunom rizika na poisťovateľa. Znamená to, že ak poisťovateľ preberá riziká, musí skúmať aj povahu

rizík a musí študovať zákonitosti, ktorým riziká podliehajú. Poistovateľ sa preto musí intenzívne zaoberať problematikou rizika. Takto vznikla teória rizika. Zložkou dnešnej rozsiahlej teórie rizika je i tzv. riadenie rizika. V rámci riadenia rizika je poistenie chápané ako jeden z nástrojov v boji proti riziku. Systém riadenia rizika znázorňuje schéma.

Riadenie rizika

Schéma 1

Zdroj: Beňová, E. et al. 2003. Financie a mena.

Základné druhy rizika sú podnikateľské a čisté podľa **KOŠČA, T. (2005)**.

Podnikateľské riziko spája nebezpečenstvo neúspechu s nádejou na úspech. Prijatie tohto rizika môže viesť alebo k strate alebo k zvlášť dobrému hospodárskemu výsledku.

Čisté riziko je také, u ktorého existuje iba nebezpečenstvo vzniku nepriaznivých situácií alebo nepriaznivých odchýliek od žiadúceho, za ktorý sa považuje zachovanie majetku, ľudských životov a zdravia. Čisté riziká sa vzťahujú k stratám vyvolanými prírodnými javmi. Jednotlivci a organizácie sa môžu pred negatívnymi dôsledkami čistých

rizík chrániť poistením. Oblasť čistých rizík je typickou oblasťou realizácie poistnej ochrany, a preto sa tieto riziká nazývajú tiež poistiteľné riziká.

RAIS, K. (2004), podnikateľské riziko je spojené jak s nádejou na dosiahnutie dobrých hospodárskych výsledkov, tak s nebezpečenstvom podnikateľského neúspechu. Pokiaľ sa chceme vysporiadať s problémom rizika v reálnom firemnom prostredí, v manažérskej praxi sa musíme naučiť s rizikom vo firme žiť, čo znamená, že musíme vedieť riziko riadiť.

KOŠČO, T. (2004), prax sama ukazuje existenciu dvoch stránok podnikateľského rizika, a to stránku pozitívnu a stránku negatívnu. Pozitívna stránka sa spája s nádejou na úspech, uplatnením na trhu a dosiahnutím vysokého zisku. Pozitívna stránka podniku sa stáva hnacím motorom existencie a rozvoja trhovej ekonomiky.

Negatívna stránka sa prejavuje nebezpečenstvom dosiahnutia horších hospodárskych výsledkov ako predpokladaných, poprípade i bankrotu.

Podnikateľské riziko z tohto pohľadu môžeme chápať ako nebezpečenstvo, že sa skutočne dosiahnuté hospodárske výsledky podnikateľskej činnosti budú odchyľovať od predpokladaných výsledkov. Tieto odchýlky potom môžu byť:

- a) žiaduce (smerujúce k vyššiemu zisku)
- b) nežiaduce (smerujúce k strate)
- c) medzné (nevykazujúce ani zisk ani stratu)

VEBER, J. (2000) uvádza, že existuje množstvo spôsobov, ako možno podnikateľské rizika znižovať a eliminovať. Najčastejšie využívané opatrenia sú:

- poistenie proti riziku majú v kompetencii poisťovacie spoločnosti.
- prenos rizika na ďalšie podnikateľské subjekty, napr. dodávateľov, odberateľov. Transfer rizika úzko súvisí s podmienkami uzatvárania zmlúv, s lízingom, termínovanými obchodmi, atď.
- zaistenie toku kvalitných informácií o podnikateľských operáciách, ale samozrejme i o konkurencii a konkurenčnom prostredí. Informačné zaistenie podnikateľských operácií predstavuje napríklad zavedenie systému včasného varovania, zaistenia vyššej kvality informácií, možnosti ich lepšieho vyhodnotenia a prístupu k informáciám. Zhromažďovaniu a spracovaniu informácií o príležitostiach a rizikách na trhu, o konkurenčných firmách sa venuje konkurenčné spravodajstvo (competitive

intelligence). Zmyslom tejto metódy je predovšetkým spracovávať informácie za účelom získania konkurenčnej výhody.

- vytváranie primerane veľkých a rozložených rezerv súvisí s dostatočnou zásobou zdrojov proti prechodnému nedostatku rezerv na zaistenie činnosti, proti možným výpadkom a poruchám.
- rozloženie rizika na dostatočne veľkú základňu. Diverzifikácia rizika je založená na vytváraní širšieho spektra podnikateľských činností, na väčšom počte dodávateľov či odberateľov, väčšie teritoriálne rozmiestnenie podnikania do tuzemska i do zahraničia, atď.
- pružnosť firmy, ktorá súvisí s väčšou zámennosťou zariadenia a možnosťou substitúcie zdrojov pre výrobné a obslužné procesy. Jedná sa o zaistenie predovšetkým väčšej univerzálnosti výrobnéj základne, autorizovaného projektovania, využitia výpočtovej techniky pre prípad náhradných variantov zámennosti dodávateľov, atď.
- delenie rizika medzi viac partnerov predstavuje napríklad spoločné rizikové podnikanie typu „join venture“ s domácimi či zahraničnými partnermi, strategickej aliancie v oblasti výskumu, vývoja, výroby a predaja.
- premyslené zvyšovanie profesnej a kvalifikačnej úrovne spolupracovníkov.

MIHÁLIKOVÁ, A. - HORNIAKOVÁ, E. (2002) uvádzajú, že vznik termínu poistenie a odvodených slov sa datuje od prvej polovice 18. storočia. Predtým, ale ešte súbežne aj omnoho neskôr, sa používal pojem "asekurácia", čo je odvodené od starotalianskeho termínu "assicuranza".

Poistenie a asekurácia sú v slovenčine obsahovo zhodné so slovom istota, resp. zabezpečenie či bezpečnosť. Táto istota, bezpečnosť je základným všeobecným cieľom poistenia.

Pri posudzovaní poistenia ako finančnej kategórie treba vychádzať z pohybu peňažnej zásoby, v rámci ktorého dochádza k presunu jej jednotlivých častí medzi určitými ekonomickými subjektmi. Uskutočňujú sa tak peňažné operácie, súčasťou ktorých sú aj asekurčné, poisťovacie operácie.

Podľa **TÓTHA, M. - KOŠČA, T. - SZOVICSA, P. (2007)**, poistenie patrí medzi určité špeciálne druhy prenosu rizika. Negatívne dôsledky rizika určitej budúcej nepriaznivej situácie sa prenášajú na poisťovňu, ktorá podľa podmienok poistnej zmluvy kryje škody alebo

straty buď úplne alebo čiastočne. Firma, ktorá sa poisťuje platí poisťovni určité poplatky, ktoré vchádzajú do nákladov.

Hlavné druhy poistenia, ktoré ponúkajú poisťovne:

- a) poistenie pre prípad porušenia prevádzky v dôsledku živelnej udalosti
- b) poistenie zodpovednosti podnikateľa za škody spôsobené prevádzkou podniku tretím osobám
- c) poistenie pre prípad škôd spôsobených krádežou, vlámaním a lúpežným prepadnutím.

Znižovanie vyššie uvedených rizík formou poistenia má význam predovšetkým u menších firiem, kde aj menšie škody a straty môžu viesť k značným problémom, resp. k ohrozeniu finančnej situácie firmy.

BEŇOVÁ, E. et al. (2003) tvrdia, že poistenie je taký vzťah medzi dvoma zmluvnými stranami, pri ktorom jedná zmluvná strana, tá ktorá poisťuje, za to dostáva poistné, je ochotná odškodniť druhú zmluvnú stranu (poistného) v prípade poistnej udalosti.

Poistenie ako samostatná ekonomicko – finančná kategória plní niekoľko funkcií. Za základné funkcie poistenia možno považovať:

1. primárnu funkciu,
2. akumuláčno – redistribučnú funkciu,
3. kontrolnú funkciu,
4. stimulačnú funkciu.

GRŮŇ, L. - PAULIČKOVÁ, A. (2003) uvádzajú, že poistenie predstavuje v trhovej ekonomike také peňažné vzťahy, prostredníctvom ktorých sa tvoria a rozdeľujú peňažné fondy, t.j. poistné rezervy, tzv. poistným spôsobom.

Poisťovací spôsob rozdeľovania predstavuje uplatňovanie princípu solidarnosti, podmienenej návratnosti a neekvivalentnosti. Ide teda o vytváranie poistných fondov alebo rezerv z príspevkov poistných (poistného) a vyplácanie poistných náhrad (resp. plnení) za ujmy spôsobené poistnou udalosťou, ktorá poškodila majetok, zdravie alebo život, prípadne činnosť a záujmy poistného.

Poistenie je vlastne efektívna forma tvorby a prerozdeľovania peňažných rezerv, t.j. poistných fondov, ktoré vykonáva (komerčná) inštitúcia – poisťovňa alebo zaistovňa.

Poistenie je zároveň vzťah, pri ktorom poisťovňa preberá na seba záväzok, že poistenému uhradí ujmu, ktorá mu vznikla v zmysle poistných podmienok. Uvedený

dohodnutý záväzok sa realizuje za úplatu, ktorou je poistné. Právny vzťah vzniká medzi poistníkom, poisteným a poisťovateľom, prípadne aj medzi poisťovateľom a poškodeným.

1.2 Poisťovníctvo

RUČINSKÝ, R. (2002) definuje poisťovníctvo ako odvetvie národného hospodárstva zamerané na vykonávanie poistení a zaistení. Zahŕňa všetky poisťovne a zaist'ovne v štáte. Je súčasťou finančnej a úverovej sústavy štátu.

Podľa **MIHÁLIKOVEJ, A. - HORNIÁKOVEJ, E. (2002)**, poisťovníctvo je zamerané na tvorbu poistného fondu, jeho spracovanie a použitie.

Poisťovníctvo zahŕňa všetky poisťovne, zaist'ovne a poistných sprostredkovateľov na danom území. Je súčasťou finančnej sústavy a špeciálnym odvetvím finančných služieb, ktoré poskytuje občanom, podnikateľom a spoločnostiam.

Poisťovníctvo tvorí významnú súčasť ekonomického potenciálu všetkých vyspelých krajín Európy i sveta. V niektorých krajinách západnej Európy ovláda dokonca väčší kapitál ako bankový sektor, napríklad v Anglicku, Švajčiarsku, Švédsku a inde. Prosperita a rast poisťovníctva veľmi úzko súvisia s celkovým hospodárskym vývojom jednotlivých štátov, resp. zoskupení.

MELUCHOVÁ, J. (2004) uvádza, že poisťovníctvo prostredníctvom poisťovacej a zaist'ovacej služby plní nenahraditeľnú funkciu v procese ekonomického, sociálneho a právneho fungovania každej spoločnosti. Životná úroveň, prosperita a hospodársky rast spoločnosti je možné zvyšovať a skvalitňovať aj obmedzením rizík neočakávaných a náhodných udalostí. Úlohou poistenia je teda nahradiť škodu na majetku a zdraví, v prípade rizika takej náhodnej udalosti, ktorá negatívne ovplyvní kvalitu a kvantitu vecí. Nemenej významnou úlohou poistenia je aj jeho rezervný charakter, ktorý má umožniť poistenému zabezpečiť si finančné zdroje do budúcnosti – na udržanie štandardu aj v životných situáciách, ktoré by inak znamenali zhoršenie kvality jeho života.

Poisťovníctvo zahŕňa všetkých poisťovateľov, t.j. komerčné poisťovne a poisťovacie spolky, zaist'ovateľov a sprostredkovateľov poistenia v danom štáte, uvádza **ILANOVSKÁ, J. (2002)**. Je súčasťou finančnej a úverovej sústavy a špeciálnym odvetvím peňažných služieb, ktoré poskytuje občanom, podnikateľom a spoločnostiam.

Dozor nad poisťovníctvom v Slovenskej republike vykonáva Úrad pre finančný trh (Od roku 2005 dozor nad poisťovníctvom v Slovenskej republike vykonáva NBS; poznámka autora). Zaoberá sa povoľovaním poisťovacej činnosti subjektom, ktoré chcú pôsobiť v poisťovníctve a kontrolou dodržiavania právnych predpisov.

Podľa **KOŠČA, T. (2004)**, poisťovníctvo plní v systéme národného hospodárstva veľmi významnú úlohu tým, že stabilizuje podnikateľom a hospodárskym organizáciám ich ekonomickú situáciu v prípade neočakávaných udalostí. Zároveň umožňuje pravidelné rozloženie nákladov na kritické obdobia, čo pomáha udržať nielen pravidelnosť nákladov, ale aj mieru rizika. U občanov podporuje stabilizáciu životnej úrovne a zabraňuje jej poklesu v prípade neočakávanej udalosti. Tento moment je osobitne dôležitý v období zvyšovania životných nákladov, očakávania poklesu životnej úrovne a predpokladanej nezamestnanosti.

Inštitucionálny prvok poistenia je vyjadrený subkategóriou poisťovníctva. Poisťovníctvo predstavuje špecifické odvetvie ekonomiky zabezpečujúce finančné eliminovanie negatívnych dôsledkov náhodilostí na ekonomickú (podnikateľskú) činnosť ľudí, tvrdia **GRÚŇ, L. - PAULIČKOVÁ, A. (2003)**. V danej ekonomike zahŕňa všetky poisťovacie inštitúcie vo všetkých formách. Poisťovne (a zaist'ovne) sú väčšinou štruktúrované ako akciové spoločnosti, eventuálne štátne poisťovne a vzájomné poisťovne (cieľom posledne menovaných je vzájomná pomoc a nie zisk). Predmetom odvetvovej ekonomiky poisťovníctva je riadenie poisťovní, jej organizačná štruktúra, informačná sústava, modely kalkulácie poistného atď.

PAULASOVÁ, M. (2005) uvádza vo svojej práci, že poisťovníctvo je špecifické odvetvie ekonomiky, u ktorého je predmetom zárobkovej činnosti finančná eliminácia rizík prenesených z účastníkov poistenia na poisťiteľov. Pretože patrí do kategórie služieb, prejavujú sa u neho určité zvláštnosti, ktoré vedú k tomu, že ani konkurencia v rozvinutej trhovej ekonomike nemá dostatočnú regulačnú funkciu zabezpečujúcu záujmy poistených. Preto v súčasnosti panuje všeobecný názor, že poisťovníctvo patrí k finančným odvetviam, kde je nutné venovať starostlivosť ochrane poistených. K tejto ochrane existuje hneď niekoľko vážnych dôvodov.

Prvým z nich je skutočnosť, že poistenie je špecifická finančná služba, ktorou si poistený chce zaistiť ochranu svojho zdravia, majetku či iných záujmov. Poistenie teda slúži ku krytiu budúcich udalostí, ktorých nastanie je v dobe uzavretia zmluvy neisté. Typickým

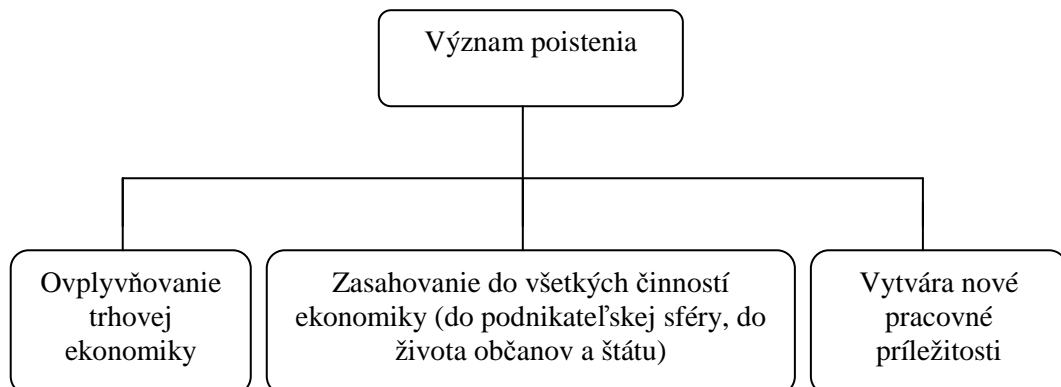
znakom predovšetkým pre životné poistenie je existencia časového odstuhu medzi zaplacením poistného a nastaním poistnej udalosti a následnou výplatom poistného plnenia. Počas tejto doby môže dôjsť k celej rade neočakávaných udalostí ovplyvňujúcich hospodárenie poisťovne, s čím súvisí hrozba nevyplácania poistného plnenia klientovi.

Za solventnosť v poisťovníctve je považovaný stav, keď poisťovňa disponuje dostatkom vlastných zdrojov, ktoré môže kedykoľvek a za akýchkoľvek okolností použiť k úhrade svojich zmluvných záväzkov voči poisteným a ostatným oprávneným osobám.

KOŠČO, T. (2005) uvádza, že poisťovníctvo je jedným z najvýznamnejších odvetví ekonomiky štátu. Jeho význam nie je len v pomerne veľkom finančnom obrate, ale najmä v tom, že umožňuje udržať ekonomickú stabilitu podnikateľských subjektov a životnú úroveň obyvateľstva v prípade mimoriadnych udalostí.

Význam poistenia

Schéma 2

Zdroj: Koščo, T. 2005. Riziko a poisťovníctvo.

Podľa **MELUCHOVEJ, J. (2004)** význam poisťovníctva spočíva v tom, že poisťovníctvo:

- pomáha stabilizovať ekonomickú situáciu v spoločnosti,
- zasahuje do všetkých oblastí v ekonomike (do podnikateľskej sféry, životnej úrovne obyvateľstva a ostatných subjektov) a eliminuje činnosť a životnú úroveň občanov,
- stáva sa významným partnerom na domácom, ale aj zahraničnom peňažnom a kapitálovom trhu investovaním dočasne voľných prostriedkov technických rezerv,
- prispieva k internacionalizácii štátov Európskej únie vytváraním spoločného trhu tovarov a služieb,
- vytvára nové pracovné príležitosti.

V krajinách Európskej únie sa uplatňuje rôzny prístup pri začleňovaní jednotlivých inštitúcií do sféry poisťovníctva. Poisťovníctvo (ako nevýrobné odvetvie ekonomiky) zahŕňa inštitúcie, ktoré sa od seba líšia zameraním, organizačnou formou i veľkosťou. V rámci poisťovníctva svoju činnosť vykonávajú:

1. poisťovne a zaistovne,
2. sprostredkovatelia poistenia,
3. inštitúcia vykonávajúca dohľad nad poisťovníctvom,
4. asociácia poisťovní, asociácia sprostredkovateľov a pod.

1.2.1 Charakteristika činnosti v poisťovníctve

PRNO, I. (2000) uvádza, že predmetom podnikania v poisťovníctve je poisťovacia a zaistovacia činnosť a ďalšie s tým súvisiace aktivity, vrátane činnosti zameranej na predchádzanie škodám (tzv. zábranná činnosť).

Poisťovacia činnosť je dojednávanie poistenia, správa poisťných zmlúv, likvidácia poisťných udalostí a sprostredkovateľská činnosť, ktorá je s tým spojená.

Poistenie sa realizuje tromi spôsobmi:

- na základe zmluvy (tzv. zmluvné poistenie)
- zmluvné poistenie uložené zákonom (tzv. povinné zmluvné poistenie)
- zákonné poistenie povinne vyplývajúce zo zákona (tzv. zákonné poistenie, napr. povinné poistenie dopravných prostriedkov).

Zaistovacia činnosť je činnosť, pri ktorej vstupuje poisťovňa do majetkových vzťahov k iným právnickým osobám vykonávajúcich poistenie za účelom delenia rizík vznikajúcich v súvislosti s vykonávaním poistenia.

1.3 Riziko a poistenie v poľnohospodárstve

Poľnohospodárstvo podlieha mnohým rizikám, ktoré vyplývajú z charakteru jeho výroby. Rizikám je vystavená nielen rastlinná výroba, ale i živočíšna výroba a hmotný majetok. Riziká vznikajú z postupného globálneho otepľovania, ktorého následkom sú výrazné klimatické zmeny. Tieto klimatické zmeny majú nepriaznivý dopad na poľnohospodárstvo. Jedným zo spôsobov riešenia rizika v poľnohospodárstve je poistenie. Ale vzhľadom na ceny poistenia, ktoré sa zdajú byť pre poľnohospodárov príliš vysoké, nie je to najvyužívanejší spôsob riešenia rizika.

1.3.1 Príčiny rizikovosti podnikania v poľnohospodárstve

Poľnohospodárstvo čelí z dôvodu svojej závislosti od prírodných podmienok, biologických procesov a sezónnosti poľnohospodárskej produkcie rizikám, ktoré ovplyvňujú príjmy a prosperitu poľnohospodárov, uvádza **SZENTIVÁNY, M. (2003)** vo svojej práci. Podpora príjmov poľnohospodárov je akceptovaným cieľom poľnohospodárskych politík krajín OECD, pričom aj v krajinách s minimálnou podporou je všeobecne akceptované, že poľnohospodári by mali byť chránení pred produkčnými a neočakávanými poklesmi príjmov v dôsledku faktorov, ktoré sami nemôžu ovplyvniť (napr. priebeh počasia, kalamitný výskyt škodcov a pod.).

CHRASTINOVÁ, Z. (2002) uvádza vo svojej práci, že poistenie poľnohospodárskej produkcie je charakterizované divezifikovanosťou poisťovania rizík v kontexte plodín a zvierat. Špecifiká poistenia sú dané charakterom poľnohospodárskej výroby a jej produkciou v rámci odvetvia rastlinnej a živočíšnej výroby. Poľnohospodársky subjekt si môže poistiť určité plodiny a zvieratá len proti určitým rizikám. Z hľadiska poistného krytia je možné rozdeliť riziká do dvoch skupín:

- poisťiteľné: požiar, blesk, povodeň, záplava, krádež, krupobitie, mráz, lom stromov, lom tabuľových skiel, vybrané choroby...
- nepoisťiteľné: sucho, zosuv lavín, škodcovia, niektoré choroby...

Poistenie ponúka farmárom možnosť vyrovnat' sa s novými rizikami, ktoré vznikajú v poľnohospodárstve, uvádza **MEUWISSEN, M (2000)**. Poistenie je v princípe výhodné pre jednotlivých farmárov a spoločnosť ako celok. Okrem toho, farmári už považujú poistenie za dôležitú stratégiu predchádzania rizík. V rámci rôznych foriem poistenia príjmov, len poistenie výnosov z hektára sa považuje za vhodné kvôli asymetrickým informáciám (kupujúci poistenie a poisťovňa nemajú rovnaké informácie o pravdepodobnosti možných strát) a je vhodné ho použiť pri plodinách.

Podľa **EURÓPSKEHO PARLAMENTU (2006)**, riziká v oblasti poľnohospodárskej výroby vznikajú na rôznych úrovniach, a preto je nevyhnutné uplatňovať pri ich hodnotení a riadení diferencovaný prístup:

- na jednej strane riziká na prevádzkovej úrovni, t.j. individuálne riziká týkajúce sa investícií, financovania, ako aj uplatňovania určitých výrobných metód, trendov pokiaľ ide o výrobné ceny a marketing,
- na druhej strane riziká na úrovni vonkajších prírodných a hospodárskych podmienok akými sú napríklad klimatické zmeny a zmeny zrážok, rastúci výskyt živelných pohrôm alebo vplyv liberalizácie obchodu v sektore poľnohospodárstva, ako aj narušenie trhu v dôsledku obchodu.

Riziko je v poľnohospodárstve v porovnaní s ostatnými odvetviami ekonomiky zvýšené kvôli nepredvídanému vplyvu počasia na produkciu, uvádza **MARCINČIN, A. (2002)** vo svojej práci. Závislosť od prírodných procesov zároveň spôsobuje nerovnomernosť cash flow a dlhšiu dobu návratnosti vloženého kapitálu. Tržby sa realizujú až po dosiahnutí úrody (v rastlinnej výrobe) a dĺžka produkčného cyklu (spravidla rok) je väčšia ako v iných odvetviach.

STOROŠKA, M. (2002) uvádza, že v praxi poľnohospodárskej prvovýroby sa vyskytuje veľké množstvo rizík, s ktorými by mal vrcholový manažment pri rozhodovaní počítať, brať ich v úvahu a prípadne korigovať svoje návrhy a rozhodnutia. Sú to riziká vznikajúce z biologického charakteru výroby, riziká z nestáleho ekonomického prostredia, riziká z dlhodobu jednostranne usmerňovaného trhu s výrobkami poľnohospodárskej prvovýroby ako i ďalšie riziká vyplývajúce z pôsobenia na trhu.

CHRASTINOVÁ, Z. (2002) uvádza, že pôsobeniu rizík je vystavená nielen rastlinná, ale aj živočíšna výroba a celý hmotný majetok, čo sa následne premieta do ekonomického rizika výnosov, preto znižovanie rizikovosti v poľnohospodárskych podnikoch by malo spočívať predovšetkým v:

- identifikácii potenciálnych rizikových faktorov,
- rozpracovaní stratégie zvládnutia mimoriadnych situácií vedúcich k minimalizácii strát,
- príprave a realizácii opatrení pre korekciu pri možnom vzniku mimoriadnych udalostí, tak z územného, ako aj lokálneho hľadiska,
- tvorbe rezerv pre mimoriadne situácie.

Podľa **VICENA, M. (2000)** poľnohospodárske podniky v praktickej činnosti uplatňujú postupy na znižovanie podnikateľského rizika, ktoré možno rozdeliť do dvoch skupín:

1. postupy zamerané na odstránenie, resp. vylúčenie príčin vzniku rizika,
2. postupy, ktorých cieľom je zníženie negatívnych následkov rizika.

Prvú skupinu tvoria aktivity, ktorých cieľom je pôsobiť na vlastné príčiny vzniku rizika. Ich úlohou je znížiť pravdepodobnosť výskytu rizikových situácií s nepriaznivými dôsledkami na podnikateľskú činnosť alebo zmierniť veľkosť nepriaznivých efektov.

Do druhej skupiny sa zaraďujú činnosti, ktoré sa orientujú na znižovanie negatívnych dôsledkov výskytu rizikových situácií. Tieto činnosti a postupy majú niekedy charakter nápravných opatrení, preto sa označujú ako defenzívne prístupy.

Konkrétne znižovanie rizikivosti podnikateľskej činnosti v poľnohospodárstve možno dosiahnuť nasledovnými metódami: diverzifikácia, flexibilita, transfer rizika, vytváranie rezervných fondov, kvalita výrobkov, získavanie informácií, pomoc štátu, a poistenie.

1.3.2 Kategórie rizík v poľnohospodárstve

TÓTH, M. - KOŠČO, T. - SZOVICS, P. (2007) uvádzajú nasledovné druhy rizík v poľnohospodárstve:

Ludské alebo osobné riziká predstavujúce riziko choroby, zranenia alebo smrti farmára a pracovných síl. Tieto riziká sú spoločné pre všetkých zamestnávateľov a zamestnancov.

Majetkové riziká sú riziká spojené s krádežou, požiarom a inými stratami alebo poškodeniami strojov, budov a iných položiek majetku poľnohospodára používaných pre produkciu. Straty sú bežne kryté poistením a v prípade katastrofických udalostí alebo spoločenských pohrôm môžu byť straty na majetku redukované štátnou pomocou.

Produkčné riziká alebo výnosové riziká sú často spojené s počasím, ale taktiež zahŕňajú riziká ako sú choroby zvierat a plodín. Výnosové riziko sa meria prostredníctvom variability výnosov. Variabilita výnosov pre určitú plodinu sa líši od regiónu k regiónu v závislosti na podnebí, pôde a produkčnej metóde.

Cenové riziko je riziko poklesu cien výstupov a/alebo rast cien vstupov po prijatí rozhodnutia o produkcii. Cenové riziko je merané nepravidelnosťou cien. Na rozdiel od výnosov, vývoj cien nesleduje jasný trend.

Inštitucionálne riziko je riziko spojené so zmenami v štruktúre politiky (v oblasti poľnohospodárstva a v iných oblastiach), ktoré ovplyvňujú produkciu a/alebo trhové

rozhodnutia a v konečnom dôsledku negatívne ovplyvňujú hospodársky výsledok poľnohospodárskeho subjektu. Inštitucionálne riziko taktiež zahŕňa riziko kontraktov a ich porušenie.

Finančné riziká zahŕňajú rast nákladov kapitálu, kurzové riziko, nedostatočnú likviditu a pokles kurzov akcií.

1.3.3 Manažment rizika v poľnohospodárstve

SZENTIVÁNY, M. (2003) uvádza, že záujem o manažment rizika v poľnohospodárstve rastie, pretože podľa niektorých názorov sa rizikovosť podnikania v tomto sektore v budúcnosti zvýši. Na podporu tohto tvrdenia je uvádzaných niekoľko argumentov. Liberalizácia poľnohospodárskych politík by mohla priniesť zvýšenie variability cien. Reformy niektorých poľnohospodárskych politík zavádzajú reštrikcie akceptovaných metód poľnohospodárskej výroby (obmedzenie využitia niektorých pesticídov, čoho výsledkom môže byť vyššia variabilita výnosov). Klimatická zmena môže vďaka nestabilite priebehu počasia takisto prispieť k produkčným rizikám. Zvýšené objemy obchodných tokov so živočíšnymi produktmi a rastúca mobilita ľudí a zvierat môže zapríčiniť zvýšené rozšírenie rastlinných a živočíšnych ochorení. Takisto zvyšujúca sa špecializácia zvyšuje produkčné i cenové riziká.

SMEJKAL, V. – RAIS, K. (2003) definujú manažment rizika (risk management) ako proces, pri ktorom sa subjekt snaží zamedziť pôsobenie už existujúcich i budúcich rizík a navrhuje riešenia, ktoré pomáhajú eliminovať účinok nežiadúcich vplyvov a naopak umožňujú využiť príležitosti pozitívnych vplyvov.

Rozlišujú dve úrovne risk managementu:

- *strategický risk management*, ktorý integruje a zastrešuje proces riadenia rizík.
- *operatívny risk management*, ktorý sa zaoberá procesom systematickej a priebežnej analýzy podnikateľských rizík a následne ich vlastným riadením.

SZENTIVÁNY (2003) uvádza nasledovné nástroje využívané pre manažment rizika: *Stabilizácia ceny prostredníctvom futuritných trhov*. Cenové riziká môžu byť do určitej miery kryté prostredníctvom futuritných a opciových búrz, t.j. trhov na ktorých sa obchoduje s futuritnými kontraktmi a opciami. Pri uzatvorení futuritného kontraktu sa farmár dohodne predat' časť svojej produkcie so špecifickými vlastnosťami v stanovenom termíne

v budúcnosti za stanovenú cenu. Futuritné kontrakty sú štandardizované (stanovený je druh komodity, jej kvalita, termín a miesto dodávky) a jediným parametrom, ktorý sa dohoduje je cena. Cena, ktorú farmár dostane v čase žatvy je futuritná cena stanovená v čase uzatvorenia kontraktu mínus tzv. základ (tzv. *basis*) stanovený v čase žatvy (základ je rozdiel medzi futuritnou cenou a realizačnou cenou danej komodity na jeho lokálnom trhu). Fyzické dodanie komodity alebo platba sú vyžadované až v čase splatnosti kontraktu, avšak predávajúci aj kupujúci musia zložiť zálohu u svojich komoditných obchodníkov, ktorou ručia za svoj záväzok predat'/kúpiť danú komoditu (hodnota záruky sa spravidla pohybuje vo výške 5-10% z ceny kontraktu). Stanovením ceny ochraňujú futuritné kontrakty predajcu pred akýmkoľvek budúcim cenovým poklesom, ale zároveň mu neumožňujú profitovať z akéhokoľvek budúceho rastu ceny. Keďže z dôvodu variability výnosov farmár nevie presne určiť výšku svojej produkcie, existuje riziko, že sa zaviazá dodať vyššie množstvo ako v skutočnosti vyprodukuje.

Poistenie úrody / výnosov. Poistenie výnosov existuje vo viacerých krajinách, obzvlášť v krajinách s vysokou výnosovou variabilitou. Aj keď výnosy väčšiny komodít môžu byť potenciálne variabilné, poisťné krytie je zvyčajne dostupné iba pre hlavné komodity. Poisťovanie špeciálnych komodít a živočíšnych komodít je problematické.

Poistenie príjmov. Stabilizácia príjmov je vykonávaná rôznymi spôsobmi, napríklad poistením hrubého príjmu alebo prostredníctvom fondu na stabilizáciu čistých príjmov (s charakterom záchranej príjmovej siete).

Výhodou poistenia hrubého príjmu (*gross revenue insurance*) oproti poisteniu výnosov je fakt, že väčšina fariem produkuje viacero komodít a je nezvyklé, aby všetky komoditné trhy zaznamenávali súčasne nízke ceny.

Poistenie proti nákazám. Straty v dôsledku nákazlivých ochorení môžu byť rozsiahle a mať katastrofický dopad na farmárov príjem. Kľúčovým rozdielom oproti ostatným katastrofickým stratám (napr. sucho či povodne) je, že farmári môžu kolektívne ovplyvniť celkovú výšku strát. Pravdepodobnosť prepuknutia nákazy a jej rozšírenia závisí od spôsobu akým farmári uplatňujú preventívne opatrenia.

Priame platby. V poslednej dekáde 20. storočia dochádza v krajinách OECD k postupnému odklonu od podpory cien a zavádzaniu rôznych druhov priamych platieb. Niektoré druhy sú udeľované na základe súčasnej produkcie alebo úrovne využívania vstupov, pričom v tomto prípade je ich dopad na produkciu podobný ako pri podpore cien alebo dotáciách na využívanie vstupov, vrátane dopadu na úroveň rizika. Iné druhy, či už udeľované na základe

pestovateľskej výmery, počtu zvierat, historických nárokov alebo celkového príjmu farmy, majú rôznu stupeň viazanosti na produkciu, ale v každom prípade úroveň rizika znižujú.

1.3.4 Poistenie v oblasti poľnohospodárskeho podniku

KOŠČO, T. - TÓTH, M. (2005) uvádzajú, že v roku 1990, keď na Slovensku začali vznikáť nové poisťovne a Slovenská poisťovňa stratila svoje monopolné postavenie, nastali výrazné zmeny aj v oblasti poľnohospodárskeho poistenia. Dovtedajší model komplexného poistenia úrody vzhľadom na zmenu spoločenských podmienok bol prekonaný. Poistenie poľnohospodárskych podnikov sa rozdelilo na zákonné (napr. poistenie zodpovednosti za škodu) a zmluvné, ktoré sa ďalej delí na poistenie povinné a dobrovoľné .

Dobrovoľné zmluvné poistenie je zamerané na tri základné druhy:

1. *poistenie majetku* – je zamerané na poistenie proti odcudzeniu, krádeži a následkom živelných pohrôm,
2. *poistenie hospodárskych zvierat* - znižuje riziko živočíšnej výroby prostredníctvom širokej palety produktov,
3. *poistenie plodín* – ide o najrizikovejšie poistenie v rámci poľnohospodárskeho poistenia.

2 CIEĽ PRÁCE

Vzhľadom na biologický charakter poľnohospodárskej výroby a zmeny klimatických podmienok, ktoré negatívne vplyvajú na poľnohospodársku produkciu, je pre podnikateľské subjekty veľmi dôležité poistenie, ako jeden z nástrojov znižovania rizika. Podniky sa počas svojej existencie často stretávajú s mnohými problémami, ktoré negatívne vplyvajú na optimálny chod. Preto pre každý podnik v dnešnej dobe, ktorý chce byť úspešným, je potrebné, aby eliminoval riziká.

Po roku 1990 poisťovníctvo prešlo radikálnymi zmenami. Zaniklo monopolné postavenie Slovenskej poisťovne, demonopolizáciou poisťného trhu vznikli viaceré poisťovne a postupne sa rozšírila ponuka poisťných produktov. Bolo zrušené zákonné poistenie a komplexné poistenie úrody, ktoré krylo všetky riziká spôsobené akoukoľvek náhodnou udalosťou okrem škôd zapríčinených nesprávnym obrábaním, ošetrovaním alebo zberom a bolo veľmi uznávané poľnohospodármi. Od tohto obdobia sa poistenie poľnohospodárov vykonáva na zmluvnom základe s komerčným princípom.

Cieľom diplomovej práce je priblížiť možnosti riešenia rizík v poľnohospodárskej výrobe prostredníctvom poistenia. Čiastkové ciele, ktorým sa budem venovať v tejto práci možno definovať:

- Teoreticky vymedziť podstatu a význam poistenia v poľnohospodárstve.
- Charakterizovať vývoj poľnohospodárskeho poistenia na Slovensku.
- Analyzovať súčasný systém poľnohospodárskeho poistenia na Slovensku.
- Identifikovať produkty komerčných poisťovní na znižovanie rizík, ktoré sú ponúkané poľnohospodárskym podnikom.
- Definovať nástroje riadenia rizika v poľnohospodárstve v rámci EÚ.
- Popísať systém poľnohospodárskeho poistenia v EÚ uplatňovaný pri pestovaní poľnohospodárskych plodín a chove hospodárskych zvierat.
- Získať informácie o podporách určených pre poľnohospodárske poistenie v EÚ.
- Zhodnotiť stav poľnohospodárskeho poistenia na Slovensku a v EÚ.

3 METODIKA PRÁCE

Predmetom diplomovej práce je riešenie problematiky poľnohospodárskeho poistenia. Poľnohospodárstvo patrí medzi najrizikovejšie odvetvie ľudskej činnosti. Na výrobný proces v tomto odvetví pôsobia prírodné faktory (pôda, reliéf, hydrografická sieť a iné), ale najmä klimatické faktory (sucho, mokro, krupobitie, jarné mrazy, teplo, vietor, slnečný svit a iné). Eliminovanie rizík, ktoré pôsobia na poľnohospodársku výrobu si vyžaduje komplexnejšie riešenie. Jednou z možností je práve poistenie.

V úvode diplomovej práce sa venujeme analýze poľnohospodárskeho poistenia, ktorá je uskutočňovaná prostredníctvom definícií názorov, myšlienok rôznych slovenských a zahraničných autorov. Je potrebné získať aktuálny prehľad o riešenej problematike, aby sme sa mohli venovať a správne pochopiť systém poľnohospodárskeho poistenia. Pre splnenie definovaného cieľa práce a čiastkových cieľov je potrebné preštudovanie literatúry zaoberajúcej sa danou problematikou.

V diplomovej práci je charakterizovaný vývoj poľnohospodárskeho poistenia od skončenia druhej svetovej vojny až po súčasnosť. Venujeme sa komerčným poisťovňam ponúkajúcim na slovenskom poistnom trhu poistné produkty určené pre poľnohospodárov. Sústreďujeme svoju pozornosť i na systém poľnohospodárskeho poistenia v členských štátoch EÚ. Definované sú jednotlivé nástroje riadenia rizika používané v EÚ na krytie rizík, ktoré vznikajú pri pestovaní poľnohospodárskych plodín ako aj v chove hospodárskych zvierat a zároveň sa venujeme systému poistenia plodín a hospodárskych zvierat. Pozornosť je venovaná i podporám, ktoré sú určené pre poľnohospodárske poistenie v rámci EÚ.

Zhrnutie poznatkov o riešenej problematike a dosiahnutých výsledkoch je ponúknuté v závere práce.

Na dosiahnutie stanovených cieľov bolo potrebné preštudovanie literatúry zaoberajúcej sa danou problematikou. Informácie boli čerpané z knižničných publikácií, odborných časopisov, novín a v neposlednom rade i z materiálov Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky, Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva. Údaje na spracovanie problematiky systému poľnohospodárskeho poistenia boli čerpané zo Správ o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR (Zelené správy). Informácie o poistných produktoch ponúkaných na slovenskom poistnom trhu boli spracované na základe údajov poskytnutých jednotlivými komerčnými poisťovňami, ktoré sa zaoberajú a ponúkajú poľnohospodárskym podnikom poistenie.

Pri vypracovaní diplomovej práce boli použité metódy analýzy, syntézy, dedukcie, indukcie, riadeného rozhovoru, matematicko – štatistické a grafické metódy.

Analýza predstavuje rozklad alebo rozbor určitého celku (javu) na jednotlivé časti. Táto metóda je použitá pri skúmaní vývoja a súčasného systému poľnohospodárskeho poistenia na Slovensku.

Syntéza je myšlienkové spájanie súčastí predmetu alebo javu do jedného celku, predstavuje skúmanie javu a predmetu ako jednoty. Metóda syntézy je použitá pri charakterizovaní silných a slabých stránok systému poľnohospodárskeho poistenia uplatňovaného na Slovensku.

Indukcia ako metóda skúmania je spôsob empirického štúdia javov, pri ktorom sa uskutočňuje prechod od jednotlivých faktorov ku všeobecným tendenciám. V reálnom poznaní indukcia vystupuje vždy v jednote s *dedukciou*, t.j. vyvodením záverov z jedného resp. z viacerých tvrdení. Boli použité v záverečnej časti diplomovej práci.

Riadený rozhovor predstavuje metódu získavania dôležitých informácií na základe cieľavedomého a usmerňovaného rozhovoru. Metóda riadeného rozhovoru bola použitá pri získavaní údajov o produktoch komerčných poisťovní poskytovaných pre poľnohospodárov a tiež pri rozhovore so zamestnancami Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky a Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva.

V rámci matematicko – štatistických metód bol v práci použitý výpočet aritmetického priemeru a výpočet pomerných čísiel vývoja – indexov. *Aritmetický priemer* je najznámejšou strednou hodnotou a vypočíta sa ako súčet všetkých hodnôt x vydelený ich počtom.

$$\bar{x} = \frac{\sum_{j=1}^n x_j}{n}$$

Grafické metódy znázorňujú riešenie problematiku prehľadne a zrozumiteľne. *Grafy spojnicové* – umožňujú znázornenie vývoja v dynamických časových radoch pre získanie tendencie vývoja daného javu, *grafy stĺpcové* – umožňujú znázornenie viacčlenného javu.

4 SYSTÉMY POISTENIA POĽNOHOSPODÁRSKÝCH PODNIKOV A ICH VÝVOJOVÉ TENDENCIE

Časti 4.1 až 4.3 tejto kapitoly poskytujú informácie o možnostiach poistenia poľnohospodárskych podnikov v skúmanom období. V časti 4.4 sú popísané jednotlivé produkty komerčných poisťovní, ktoré sú v súčasnosti ponúkané na našom poistnom trhu pre poľnohospodárov. Posledná časť tejto kapitoly sa venuje systému poľnohospodárskeho poistenia v EÚ. Konkrétne ponúka informácie o nástrojoch riadenia rizika v jednotlivých členských štátoch EÚ.

4.1 Vývoj poľnohospodárskeho poistenia po druhej svetovej vojne

Do druhej svetovej vojny sa ani jedna komerčná poisťovňa veľmi nezaoberala poľnohospodárskym poistením. Pôsobil na Slovensku tzv. Zaisťovací zväz so sídlom v Bratislave, ktorý sa špecializoval na poistenie hospodárskych zvierat.

Po skončení druhej svetovej vojny boli do všetkých poisťovní menovaní kurátori. Dekrétom prezidenta republiky č. 103/1945 Zb. z. 24. októbra 1945 bolo zmluvné (súkromné) poisťovníctvo na území Česko – Slovenska znárodnené. Znárodnené boli české, slovenské i zahraničné poisťovne. Znárodňovací proces trval do 1. januára 1947, kedy v ČSR vzniklo päť poisťovní, národných podnikov: Slávia, Slovan, Prvá Československá poisťovňa, Pražská poisťovňa a Nemocenská poisťovňa.

Tieto poisťovne existovali veľmi krátko. O dva roky neskôr vstúpilo do platnosti nové organizačné usporiadanie znárodneného poisťovníctva. Právnym nástupcom týchto národných podnikov sa stala monopolná Československá poisťovňa, národný podnik, čo malo za následok zánik konkurencie v poisťovníctve na dlhé roky. Podľa zákona č.85/1952 Zb. o poisťovníctve prestala byť národným podnikom a od 1. januára 1953 sa organizovala ako štátny poisťovací ústav s názvom Štátna poisťovňa v Prahe. Významný prelom v poisťovníctve v Československu nastal v dôsledku federatívneho usporiadania štátu v roku 1969, kedy sa unitárna Štátna poisťovňa rozdelila na dva samostatné štátne poisťovacie podniky, a to Českú štátnu poisťovňu a Slovenskú štátnu poisťovňu. Tým vznikol na Slovensku samostatný poistný trh. Medzi týmito poisťovňami existovala dohoda o územnej pôsobnosti, aby si navzájom nekonkurovali. V roku 1990 výlučné právo a zmluva medzi nimi boli zrušené. Tým sa umožnil vstup iných poisťovacích subjektov, ako boli napr. Kooperatíva a Otčina.

Poist'ovanie majetku a poľnohospodárskej produkcie sa začalo u nás uplatňovať so vznikom prvých JRD a členilo sa na:

- **poistenie povinné (zákonné)**
- **poistenie dobrovoľné (zmluvné)**

Povinné poistenie zahŕňalo živelné poistenie, poistenie hospodárskych zvierat a poistenie úrody.

Živelné poistenie sa vzťahovalo na riziko poškodenia alebo zničenia budov, stavieb, plodín, zásob z vlastnej výroby, iných hnutelných vecí, hospodárskych a iných zvierat, pokiaľ toto poškodenie alebo zničenie nastalo v dôsledku živelnej pohromy (požiarom, bleskom, víchricou, povodňou, záplavou, ľadovcom, zosuvom pôdy a lavín, námrazou a pod.)

Poistenie hospodárskych zvierat krylo riziko ich uhynutia a núteného zabitia spôsobeného nákazou, hromadným ochorením, hromadnou otravou, prudkým zdutím a poškodením, ku ktorému došlo pri nariadenej imunizácii, dezinfekcii alebo pri zasiahnutí elektrickým prúdom. Poistenie sa vzťahovalo i na zabitie zvierat'a podozrivého z nákazy a na straty spôsobené potratom a stratou plodnosti v dôsledku nákazy.

Poistenie úrody sa vzťahovalo na zníženie poisteného výnosu úrody:

- ovocia v organizáciách, v ktorých plánovaný výnos úrody ovocia dosahoval v danom roku aspoň 1mil. Kčs alebo v organizáciách, ktoré boli určené ako organizácie s ovocinárskou špecializáciou,
- chmeľu, jeho materského materiálu a tabaku, a to v prípade, že k zníženiu výnosu úrody prišlo v dôsledku zničenia, zníženia množstva alebo zhoršenia akosti úrody akoukoľvek udalosťou.

V rámci dobrovoľného poistenia sa uplatňovali nasledujúce druhy poistenia:

a) rastlinná výroba

- poistenie kvetín pre prípad poškodenia alebo zničenia živelnou udalosťou,
- poistenie ovocia proti následkom krupobitia,
- poistenie nákladov na pestovanie kyaničky purpurovej.

b) živočíšna výroba

- poistenie hospodárskych zvierat pre prípad choroby, poranenia, operácie, pôrodu, potratu.
- poistenie zvierat chovaných na špeciálne účely,

- poistenie pre prípad zničenia vajec v elektrickej liahni a uhynutia jednodňovej hydiny,
- poistenie včelstiev.

Táto sústava zákonného a zmluvného poistenia nekryla všetky vznikajúce škody. V rastlinnej výrobe existovali riziká (sucho, mokro, dážď, choroby a škodcovia), ktoré podľa platných predpisov nebolo možné poistiť. Pritom škody z týchto rizík značne prevyšovali škody z rizík poistiteľných. Na zmiernenie vplyvu nepoistiteľných škôd bol zriadený **fond na zmiernenie nepoistiteľných škôd v rastlinnej výrobe**. Tento fond sa dotoval z prostriedkov štátneho rozpočtu v rámci celkovej sumy rozpočtových prostriedkov určených pre poľnohospodárstvo.

Od začiatku roku 1960, v nadväznosti na zjednotenie a celkové zvýšenie hladiny nákupných cien poľnohospodárskej produkcie sa zvýšili aj sadzby poistného v snahe previesť majtkové poistenie družstiev na ekonomický základ.

Pri zavádzaní zdokonalenej sústavy plánovitého riadenia poľnohospodárstva došlo v roku 1967 k významným zmenám v poľnohospodárskom poistení. Platnosť povinného majtkového poistenia sa rozšírila aj na štátne majetky a niektoré ďalšie poľnohospodárske podniky v štátnom vlastníctve. Súčasne sa rozšíril rozsah poistnej ochrany poskytovanej ako povinným, tak aj zmluvným poistením.

Od 1. januára 1981 až do roku 1990 bolo uplatňované v poľnohospodárstve v rámci zákonného poistenia tzv. **komplexné poistenie úrody**. Toto poistenie sa vzťahovalo na zníženie poisteného výnosu úrody plodín, ku ktorému došlo v dôsledku zničenia alebo zníženia množstva plodiny aj v dôsledku zhoršenia akosti úrody akoukoľvek udalosťou. Poistený výnos sa stanovoval z troch najlepších priemerných výnosov dosiahnutých za päť posledných rokov. Zo strany poľnohospodárov bolo toto poistenie hodnotené kladne, pretože prispievalo k vyrovňovaniu ich dôchodkovej stability narušenej následkami škôd. Autorom komplexného poistenia úrody bol doc. Ing. Tibor Koščo, CSc.

4.2 Vývoj poľnohospodárskeho poistenia po roku 1990

K demonopolizácii došlo po roku 1993 aj v oblasti poisťovníctva. V tomto období vznikli viaceré poisťovacie akciové spoločnosti, ktoré začali ponúkať svoje služby aj pre

poľnohospodárov. Išlo predovšetkým o poisťovňu Otčina, od ktorej poľnohospodári očakávali výraznejšiu špecializáciu, ako aj preferenciu v krytí rizík, a preto rezort pôdohospodárstva vložil do tejto poisťovne finančný vklad. Poisťovňa Otčina postupne začala ponúkať svoje služby nielen pre poľnohospodárov, ale aj pre iných klientov a vzhľadom na značnú rizikovosť odvetvia poľnohospodárstva, zredukovala a obmedzila poisťovanie farmárov len na vybranú klientelu. Na našom poistnom trhu začali vznikať aj ďalšie poisťovne, ktoré sa orientovali na poistenie rizík v poľnohospodárstve, a to: Kooperativa, Hasičská poisťovňa. Tieto poisťovne poskytovali služby pre poľnohospodárov len v obmedzenom rozsahu, dokonca poisťovňa Kooperativa z poľnohospodárstva odišla. S účinnosťou od júna 1997 začala pôsobiť na poistnom trhu R + V Poisťovňa, ktorá bola zameraná na poistenie hospodárskych zvierat. R + V Poisťovňa v roku 2004 odišla zo slovenského poistného trhu a jej klientov získala poisťovňa UNIQA.

Poistenie poľnohospodárskych subjektov formou zmluvného poistenia vykonávala od roku 1991 Slovenská poisťovňa, a.s. V období rokov 1991 – 1993 poisťovňa hľadala nové riešenia v poisťovaní poľnohospodárov a realizovala poistnú ochranu zameranú na krytie následkov živelných rizík, vyzimovania, hromadného ochorenia a jednotlivých ochorení hospodárskych zvierat. Oproti komplexnému poisteniu sa nezaoberala poisteniu niektorých rizík, ako napr. sucho, zníženie akosti plodín (okrem ovocia) a iné.

Slovenská asociácia poisťovní začala svoju činnosť 1. januára 1994. Významným krokom smerujúcim k usporiadaniu vzťahov medzi poisťovňami a ich klientmi bolo schválenie Kódexu etiky o poisťovníctve v roku 1996.

4.3 Poistenie poľnohospodárskych rizík v súčasnosti

Poľnohospodárske poistenie rozdeľujeme na zákonné a zmluvné, ktoré sa delí na poistenie povinné a dobrovoľné. Dobrovoľné zmluvné poistenie je zamerané na poistenie majetku, hospodárskych zvierat a plodín.

Poistenie majetku – je druh dobrovoľného zmluvného poistenia zameraný na poistenie proti odcudzeniu, krádeži a následkom živelných pohrôm. Je možné ho uzatvoriť na celý súbor majetku, ako aj na výber dlhodobého hmotného majetku (tzv. selektívne poistenie). Poistenie majetku pre poľnohospodárov a podnikateľov je v podstate identické.

Poistenie hospodárskych zvierat - znižuje riziko živočíšnej výroby prostredníctvom širokej palety produktov. Príkladom je poistenie zvierat a hydiny pre prípad nákazy, poistenie pre prípad zničenia vajec v elektrickej liahni a uhynutie jednodňovej hydiny, poistenie vysokohodnotných zvierat, poistenie kráv a vysokoteľných jalovíc pre prípad jednotlivých škôd a poistenie prasníc pre prípad jednotlivých škôd.

Poistenie plodín - pestovanie plodín a ich poistenie je najrizikovejšie zo všetkých poistení poľnohospodárskych subjektov. Najväčšie riziko predstavuje poškodenie poľnohospodárskej produkcie ľadovcom, poškodenie vybranými živelnými rizikami, škody z vyzimovania, poškodenie požiarom a záplavou.

Zrušenie komplexného poistenia úrody v roku 1990 a následný prechod na dobrovoľné zmluvné poistenie malo za následok pokles objemu poistenia.

Vývoj poistenia v poľnohospodárskych podnikoch

Tabuľka 1

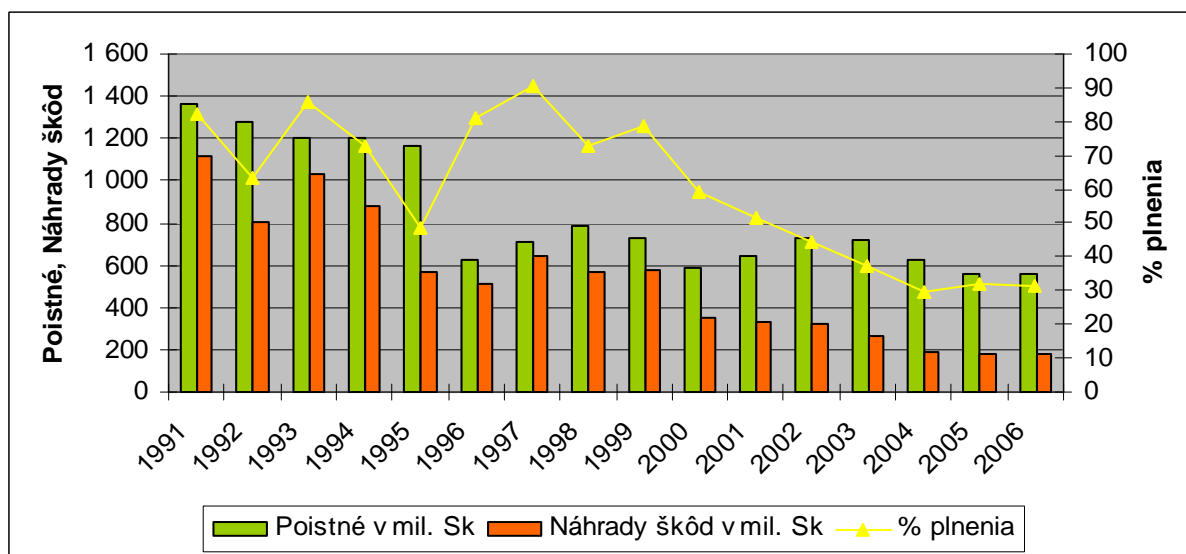
Rok	Zaplatené poistné v mil. Sk	Poistné / Náklady v %	Náhrady škôd v mil. Sk	Náhrady - Poistné v mil. Sk	Škodovosť v %	Náhrady / Výnosy v %
1991	1 360	2,30	1 115	-245	82	2,34
1992	1 276	2,03	805	-471	63	1,51
1993	1 200	1,82	1032	-168	86	1,74
1994	1 206	1,98	878	-328	73	1,53
1995	1 166	2,01	566	-600	49	1,02
1996	629	1,05	511	-118	81	0,89
1997	714	1,15	647	-67	91	1,05
1998	782	1,32	571	-211	73	0,99
1999	730	1,29	573	-157	78	1,05
2000	585	1,02	346	-239	59	0,61
2001	645	1,04	331	-314	51	0,53
2002	727	1,11	324	-403	45	0,49
2003	716	1,05	267	-449	37	0,40
2004	628	0,97	186	-442	30	0,28
2005	554	0,81	176	-378	32	0,26
2006	559	0,83	176	-383	31	0,26
Spolu	13 477	21,78	8 504	-4 973	961	14,95
Priemer	842	1,36	532	-310,81	60	0,93

Zdroj: VÚEPP (Ing. Chrastinová), vlastné prepočty

V období rokov 1991 – 2005 dosiahol škodový priebeh na zaplatenom poistnom v priemere podiel 60% (Tabuľka 1). Úroveň tohto podielu poukazuje na nižší efekt vložených finančných prostriedkov do poistného, hoci celý princíp poistenia je založený na prerozdeľovaní poistných rezerv, značná časť vložených finančných prostriedkov do poistenia ostáva v poisťovniach. Súčasná výška zaplateného poistného dosahuje polovicu úrovne poistného v rokoch 1991 – 1995. Výraznejší pokles je v náhradách škôd, ktoré v súčasnosti predstavujú len štvrtinu úrovne náhrad škôd vyplatených na začiatku deväťdesiatych rokov (Graf 1). Z pomeru poistného k celkovým nákladom v poľnohospodárstve možno pozorovať neochotu vynakladania finančných prostriedkov na poistenie zo strany poľnohospodárov, dôvodom čoho môže byť i to, že práca poľnohospodárov nie je docenená, ich príjmy sú nízke a nemôžu si kalkulovať vysokú poistnú ochranu, resp. náklady na poistné sú príliš vysoké.

Vývoj poistného, náhrad škôd a % plnenia

Graf 1

Zdroj: VÚEPP (Ing. Chrastinová)

Najrizikovejšie poistenie počas sledovaného obdobia bolo poistenie plodín, kde bolo vyplatených aj najviac náhrad škôd. Objem zaplateného poistného bol o 100% vyšší ako pri poistení zvierat (Tabuľka 2). Rizikovosť pri pestovaní plodín je omnoho výraznejšia ako pri chove hospodárskych zvierat. Veľkosť produkcie plodín je ovplyvnená klimatickými a prírodnými zmenami. Výkyvy počasia majú každým rokom väčší účinok na znehodnotenie úrody. Na jednej strane sa prejavujú buď extrémne vysokými teplotami, ktoré spôsobujú vysušenie pôdy a na strane druhej nadmernými zrážkami a povodňami, ktoré majú za

následok podmáčanie pôdy. Hospodárske zvieratá sú ohrozené hromadnými chorobami, ktoré môžu spôsobiť úhyn celého chovu.

Vývoj poľnohospodárskeho poistenia podľa jednotlivých druhov (v mil. Sk) Tabuľka 2

Obdobie	Majetok			Plodiny			Zvieratá			Spolu		
	P	N	N/P (%)	P	N	N/P (%)	P	N	N/P (%)	P	N	N/P (%)
1996	180	109	61	255	268	105	194	134	69	629	511	81
1997	229	143	62	285	303	106	200	201	101	714	647	91
1998	234	107	46	336	308	92	212	156	74	782	571	73
1999	242	139	57	306	325	106	182	109	60	730	573	78
2000	232	102	44	196	165	84	157	79	50	585	346	59
2001	267	95	36	208	161	77	170	75	44	645	331	51
2002	294	124	42	260	140	54	173	60	35	727	324	45
2003	336	93	28	216	109	50	164	65	40	716	267	37
2004	336	82	24	169	59	35	123	45	37	628	186	30
2005	338	97	29	117	54	46	99	25	25	554	176	32
2006	356	120	34	112	46	41	91	10	11	559	176	31
Spolu	3044	1211	40	2460	1938	79	1765	959	54	7269	4108	57

Zdroj: VÚEPP (Ing. Chrastinová), vlastné prepočty

Vysvetlivky: P – poistné, N – náhrady škôd (poistné plnenie)

Rozdiel medzi zaplateným poistným a vyplatenými náhradami škôd z komerčných poisťovní poukazuje na prehlbujúcu sa diferenciu medzi týmito dvomi zložkami. Diferencia medzi zaplateným poistným a náhradami škôd je od roku 2002 vyššia ako náhrady škôd z poisťovní. Náhrady za posledné tri roky predstavujú len 30% zaplateného poistného, prostredníctvom ktorého poľnohospodári významne participujú na tvorbe finančných rezerv poisťovní. Jedným z hlavných dôvodov prečo si poisťovne tvoria veľké rezervy a poistné trhy so súkromným poistením nie sú až tak dobre rozvinuté je ten, že mnohé riziká postihujú veľký počet poľnohospodárskych podnikov a poisťovne sa musia proti nim zaistiť, čo znamená, že nakupujú pomerne drahé zaistenie u väčších poisťovacích spoločností. Na druhej strane zanedbateľná nie je ani značná spoluúčasť na škode. Môže sa stať, že záujem poisťovní a poľnohospodárskych podnikov o poľnohospodárske poistenie bude mať naďalej klesajúcu tendenciu, pretože nie je doriešená otázka nepoistiteľných škôd. Tieto škody sú čiastočne kompenzované dotačnou podporou. Dotáciami je kompenzovaná časť poistných sadzieb komerčného poistenia, ako aj časť škôd katastrofického rozsahu (Tabuľka 3), ktorých následky nie sú kryté komerčným poistením.

Dotácie na zmiernenie rizikovosti poľnohospodárskej výroby (v mil. Sk) Tabuľka 3

Dotačný titul	Roky					Spolu 02-06	Index 06/05
	2002	2003	2004	2005	2006		
Úhrada časti poistného	158,8	147,9	62	48	50	466,7	104,17
Čiastočná úhrada škôd	31,1	354,3	14,1	12,4	248	659,9	387,1
Spolu podpora na zmiernenie rizikovosti poľnohospodárskej výroby	190	502,2	76,1	60,4	298	1126,6	493,38

Prameň: MP SR, vlastné prepočty

Tabuľka 3 poukazuje na výšku poskytovania štátnej pomoci. Podpora národných opatrení na národnej a regionálnej úrovni bola v roku 2006 poskytovaná nad rámec SPP z národných zdrojov. Výška podpory na úhradu škôd spôsobených podmáčaním predstavovala 200 mil. Sk. O túto sumu sa zvýšila celková úroveň národných podpôr, konkrétne na 493,9 mil. Sk. Najväčší objem finančných prostriedkov smeroval na úhradu škôd, predstavoval 40,53%, veľká časť podpory smerovala na úhradu časti poistného.

V súčasnosti produkty komerčných poisťovní využíva len tretina farmárov na poistenie svojej úrody alebo hospodárskych zvierat. Poistenie poľnohospodárskych rizík je pre nich cenovo neprijateľné, a to aj napriek tomu, že ceny poistného sú nízke. Túto situáciu by mohlo zmeniť novelizované Nariadenie 369/2007 Z. z o niektorých podporných opatreniach v pôdohospodárstve. Poskytovanie pomoci je určené pre malé a stredné podniky - pestovateľov poľnohospodárskych plodín a chovateľov hospodárskych zvierat formou dotácie na platby poistného v poľnohospodárstve. MP SR bude okrem platenia poistného kompenzovať straty úrody spôsobené nepriaznivými poveternostnými udalosťami, ako aj straty na plodinách a zvieratách spôsobené prírodnou katastrofou. Za nepriaznivé poveternostné udalosti sa pokladá: ľadovec (krúpy), mráz (jarný mráz), námraza (ľadovka), dážď (prietrž mračien), sucho, víchrica a kombinácia jednotlivých poveternostných udalostí, ktoré zničia viac ako 30% priemernej ročnej produkcie príslušného pestovateľa poľnohospodárskych plodín za predchádzajúce obdobie piatich rokov najvyššieho a najnižšieho údaju.

Ľadovec (krupobitie, krúpy) sú kúsky ľadu rôznej veľkosti a tvaru s priemerom od 5 mm do 50 mm, ktoré sa vytvárajú vo vrchných vrstvách atmosféry pri nepriaznivých klimatických podmienkach. Dopad ľadovca na plodiny môže spôsobiť poškodenie a v horších prípadoch úplné zničenie rastlín.

Jarný mráz je mráz s teplotami nižšími ako 0° C, ktorý poškodzuje vegetatívne a reprodukčné orgány plodín. Poškodenie plodín je závislé od sily a trvania mrazu a dôležitá je aj odolnosť rastlín.

Plodiny podľa stupňa odolnosti voči mrazom

Tabuľka 4

stupeň odolnosti	mráz	plodiny
neodolné	slabý mráz do -1°C	pohánka, fazuľa, ryža a iné
málo odolné	mráz do -3°C	kukurica, proso, cirok, zemiaky
stredne odolné	mráz do -4°C	lupina žltá, sója, mohár
odolné	mráz do -8°C	bôb, slnečnica, ľan, konope, cukrová repa, mrkva
veľmi odolné	vydržia mrazy do -10°C	jarná pšenica, ovos, jačmeň, hrach, šošovica, mak a ďalšie

Zdroj : MP SR

Víchrice je pohyb vzduchu rýchlosťou 20,8 m/s a viac (75 km/h a viac). Pri takejto rýchlosti vzduchu môže dôjsť k poškodeniu vegetatívnych alebo reprodukčných orgánov rastlín.

Dážď (prietrž mračien) je dážď veľkej intenzity a krátkodobého trvania. Z tohto dôvodu môže spôsobiť rozvodnenie malých tokov, zaťaženie kanalizačných sietí a škody na plodinách zaplavením alebo podmáčaním.

Sucho je stav absolútneho nedostatku zrážok v krajine, čo spôsobuje pokles vody v pôde a následné odumretie plodín.

Námraza (ľadovka) je hladká, priehľadná ľadová usadenina, ktorá sa tvorí zamrznutím kvapiek z mrholenia alebo dažďa na plodinách s teplotou pod bodom mrazu.

Poľnohospodárom sa oplatí mať uzavreté poistenie aj z toho dôvodu, že ak dôjde k poistnej udalosti, poľnohospodár má nárok na vyššiu dotáciu od štátu. V prípade straty na plodinách a zvieratách spôsobenej prírodnými katastrofami mu poľnohospodárska platobná agentúra môže preplatiť 100% straty, ktorá bude znížená o poistné plnenie (platí poisťovňa), v prípade straty spôsobenej nepriaznivými poveternostnými podmienkami získa 80% z celkovej straty taktiež zníženej o poistné plnenie. Ak však poistenie uzatvorené nemá, štát mu vyplatí dotáciu vo výške len 50% straty (plodiny aj zvieratá) spôsobenej prírodnou katastrofou, resp. len 40% straty (len plodiny) spôsobenej nepriaznivými poveternostnými podmienkami. Avšak na túto dotáciu nie je právny nárok a rozpočet je obmedzený. Pre rok 2008 MP SR vyčlenilo na daný účel 100 mil. Sk, nie je to až tak veľa, pretože minuloročné májové mrazy spôsobili len ovocinárom škody za približne 250 mil. Sk. Ale táto suma

predstavuje maximálny strop, teda reálne nemusí dosiahnuť uvedenú výšku. Požiadať o podporu budú môcť poľnohospodári po zverejnení výzvy na PPA, pričom žiadosti na poistenie hospodárskych zvierat majú byť podané do 31. januára 2008 a na poistenie poľnohospodárskych plodín do 30. apríla 2008. Najskôr uzavrú zmluvu s poisťovňou a až následne s PPA. Finančné prostriedky na úhradu poistného z PPA dostávajú poľnohospodári preddavkovo (vopred). V porovnaní s rokom 2007 MP SR vyčlenilo na úhrady poistného 30 mil. Sk. PPA evidovala žiadosti na úhradu poistného vo výške približne 24 mil. Sk. Rozpočet nebol v roku 2007 vyčerpaný i kvôli skutočnosti, že náklady na úhradu časti poistného, ktoré vznikli pred 30. septembrom 2007 (t.j. pred podpisom zmluvy) neboli oprávnenými nákladmi.

Štátna pomoc týkajúca sa poistenia

Tabuľka 5

§11 - §12 Dotácia na úhradu straty spôsobenej prírodnými katastrofami na plodinách a zvieratách	Dotácia: a) 100% straty zníženej o poistné plnenie, ak je pestovateľ (chovateľ) poistený proti prírodným katastrofám b) 50% vypočítanej straty, ak pestovateľ nie je poistený
§13 Dotácia a úhradu straty spôsobenej nepriaznivými poveternostnými udalosťami na plodinách	Dotácia do: a) 80% vypočítanej straty zníženej o poistné plnenie, ak je pestovateľ poistený proti nepriaznivým poveternostným udalostiam b) 40% vypočítanej straty ak pestovateľ nie je poistený
§14 - §15 Dotácia na úhradu straty na plodinách a zvieratách v dôsledku nariadeného opatrenia	Dotáciu možno poskytnúť pestovateľovi/chovateľovi do výšky 100% vypočítanej straty zníženej o poistné plnenie poskytnuté na úhradu straty
§16 Dotácia na platby poistného v poľnohospodárstve	a) dotácia vo výške 80% ročného poistného, ak predmetom je poistenie plodí a zvierat proti stratám spôsobeným prírodnými katastrofami b) dotácia vo výške 50% ročného poistného, ak predmetom poistenia sú straty spôsobené na poľnohospodárskych plodinách vplyvom nepriaznivých poveternostných podmienok, škodlivých organizmov a činiteľov straty (v chove zvierat) spôsobené ochoreniami

Zdroj: MP SR

Základnou úlohou poskytovania dotácií zo strany štátu je, aby sa poľnohospodári vedeli ľahšie vyrovnávať s rizikami, ktoré sú spojené s ich výrobou a produkciou. Dôležitou úlohou je aj podpora produkčných a mimoprodukčných funkcií pôdohospodárstva, ktoré majú zabezpečiť konkurencieschopnosť domácej výroby, ochranu životného prostredia.

4.4 Komerčné poisťovne poskytujúce poľnohospodárske poistenie na území Slovenska

Vplyv faktorov, ktoré ovplyvňujú výsledky poľnohospodárskej výroby je veľakrát ťažko predvídateľný, neustálený a neurčitý v dôsledku čoho vzniká rizikovosť poľnohospodárskej výroby, ktorá je podstatne väčšia ako v iných odvetviach národného hospodárstva. Táto rizikovosť vyplýva z biologického charakteru poľnohospodárstva a z výrobných podmienok, ktoré v rozhodujúcej miere determinujú prírodné podmienky a priebeh počasia. Preto poistenie plodín a zvierat sa v súčasnosti stáva naliehavejšie. Na území Slovenskej republiky ponúkajú poľnohospodárske poistenie len tri komerčné poisťovne: Allianz - Slovenská Poisťovňa, a.s., Generali Poisťovňa, a.s., a UNIQA poisťovňa, a.s. Tieto poisťovne sa riadia zákonom o poisťovníctve č. 24/1991 Zb. a jeho následnými novelami a právnym poriadkom. Okrem toho každá poisťovňa má svoje interné smernice, v ktorých sú stanovené poistné podmienky (poistná sadzba, príspevky na zábranné opatrenia...).

Súčasná poistiteľnosť farmárov je veľmi nízka, pohybuje sa len okolo 35%. Jedným z významných dôvodov tohto nízkeho záujmu o poistenie poľnohospodárskych plodín a hospodárskych zvierat zo strany farmárov je cena produktov, ktorú považujú za príliš vysokú. Ale ak sa porovnajú sadzby poistného pre niektoré plodiny s 80-tymi rokmi minulého storočia s rokom 2007, sú takmer identické a považujú sa za historicky nízke. Preto sa neočakáva a je takmer nepravdepodobné, že komerčné poisťovne budú znižovať ceny svojich produktov.

Komerčné poisťovne, ktoré ponúkajú svoje poistné produkty poľnohospodárom možno rozdeliť do troch skupín. Prvou z nich je poistenie plodín, druhou poistenie zvierat a tretou je poistenie majetku. Vzhľadom na stanovený cieľ diplomovej práce a špecifiká poistenia poľnohospodárskych plodín a hospodárskych zvierat sa venujeme len prvým dvom skupinám. V tabuľke 6 sú uvedené komerčné poisťovne ponúkajúce poistné produkty pre poľnohospodárov. Okrem uvedených troch poisťovní bude Česká poisťovňa – Slovensko, a.s., v najbližšej dobe na trhu ponúkať poistenie čistokrvných psov. Poistenie včelstiev je poistenie, ktoré je spravované Kooperatíva poisťovňou, a.s., ale nie je ponúkané na trhu.

Poistné produkty pre poľnohospodárov
Tabuľka 6

Poistné produkty	Poistovne		
	ALLIANZ	GENERALI	UNIQA
Poistenie plodín			
Poistenie viniča hroznorodého proti poškodeniu jarným mrazom		X	
Poistenie plodín proti poškodeniu ľadovcom	X	X	X
Poistenie plodín proti škodám z vyzimovania	S		
Poistenie plodín proti poškodeniu vybranými živelnými rizikami	X	X	X
Poistenie plodín proti poškodeniu živelnými udalosťami		X	X
Poistenie plodín proti poškodeniu záplavami		X	X
Poistenie plodín proti poškodeniu požiarom	X	X	X
Poistenie predpestovaných priesad zeleniny, tabaku, koreninových a aromatických rastlín		X	
Poistenie pre prípad poškodenia alebo zničenia ovocných výpestkov ľadovcom, víchrícou	S	X	X
Poistenie lesných porastov			X
Poistenie zvierat			
Poistenie zvierat	X	X	X
Poistenie plemenníkov	X	X	X
Krátkodobé poistenie koní chovaných na špeciálne účely	X	R	X
Poistenie farmárového chovu jeleňa obyčajného, daniela škvritného, muflóna obyčajného a kamzíka	S	R	
Poistenie čistokrvných psov		R	
Poistenie hospodárskych zvierat pre prípad hromadných škôd	X	X	X
Poistenie jednotlivých hospodárskych zvierat pre prípad škôd	X	X	X
Poistenie kráv pre prípad jednotlivých škôd	X	X	X
Poistenie kráv a vysokotelných jalovic pre prípad jednotlivých škôd	X	X	X
Poistenie pre prípad zničenia vajec v elektrickej liahni a jednodňovej hydiny		R	X
Poistenie stáda hospodárskych zvierat	X	X	X
Poistenie hospodárskych zvierat pre prípad nebezpečnej nákazy	X		
Poistenie hospodárskych zvierat pre prípad nákazy	X		
Poistenie hydina pre prípad nákazy	X		
Poistenie zásob vajec hydiny postihnutej nákazou	S	R	X
Poistenie plemenných hospodárskych zvierat zakúpených v zahraničí	S	X	X
Poistenie včelstiev			
Poistenie prasníc pre prípad jednotlivých škôd	X	X	X
Poistenie králikov z intenzívneho chovu		X	X

Zdroj : Slovenská asociácia poisťovní

Vysvetlivky: X – ponúkané poistenia na trhu

S – poistenia spravované poisťovňou, ale neponúkané na trhu

R – poistenia, ktoré budú ponúkané na trhu v najbližšej dobe

4.4.1 Allianz – Slovenská poisťovňa a.s.

Poisťovňa Allianz pôsobí na území Slovenska už niekoľko desaťročí. Svojimi aktivitami nadväzuje na účastinnú spoločnosť Slovenskú poisťovňu, ktorá bola založená v roku 1919 a udržala si vedúcu pozíciu do roku 1945, kedy nastalo znárodnenie súkromných poisťovní. Neskôr pri vzniku poisťovne Slovan bola jedným z hlavných článkov tejto poisťovne, ktorá si udržala svoje monopolné postavenie do roku 1948. Toto monopolné postavenie po februári 1948 prevzala celoštátna monopolná Československá poisťovňa v Prahe, neskôr Štátna poisťovňa. Česká štátna poisťovňa a Slovenská štátna poisťovňa, vznikli v rámci federálneho usporiadania štátu v roku 1969. Transformácia Slovenskej štátnej poisťovne na komerčnú poisťovaciu inštitúciu sa začala v roku 1991, kedy zákon umožnil prístup na náš poisťový trh ďalším domácim a zahraničným poisťovňam.

Slovenská poisťovňa, a.s. bola založená v novembri 1991. O dva roky neskôr poisťovňa Allianz začala svoje pôsobenie na Slovensku formou obchodného zastupiteľstva. Od začiatku roku 1997 pôsobila na území Slovenska samostatná Allianz poisťovňa, a. s., ako stopercentná dcéra mníchovskej materskej spoločnosti Allianz AG. Ministerstvo financií SR vyhlásilo v roku 2001 medzinárodný tender na privatizáciu Slovenskej poisťovne. Víťazom tendra na kúpu majoritného podielu štátu sa stala Allianz AG Mníchov. Na základe tohto tendra v roku 2002 došlo k zlúčeniu Slovenskej poisťovne a Allianz poisťovne, ktorého výsledkom bol vznik spoločnosti, ktorá ponúka svoje služby pod názvom Allianz – Slovenská poisťovňa, a.s. Európska banka pre obnovu a rozvoj je ďalším významným akcionárom tejto poisťovne.

Allianz - Slovenská poisťovňa, a. s., je najväčšou komerčnou univerzálnou poisťovňou na Slovensku. Spoločnosť ponúka svoje služby na viac ako 200 miestach Slovenska. Prioritne sa zameriava na tri oblasti podnikania, ktorými sú: ochrana (poistenie majetku a zodpovednosti), finančné zabezpečenie (životné a nemocenské poistenie) a zhodnotenie investícií (správa aktív).

4.4.2 Produkty poisťovne Allianz, a.s.

Allianz – Slovenská poisťovňa, a.s., ponúka pre poľnohospodárske podniky okrem poistenia majetku a zodpovednosti poistenie hlavného predmetu činnosti:

- poistenie plodín,
- poistenie hospodárskych zvierat.

Poistenie plodín

Poistenie plodín je nástroj používaný na zabezpečenie stability v poľnohospodárstve. Prostredníctvom poistenia dochádza k minimalizácii dôsledkov, ktoré vznikajú pôsobením nepredvídateľných živelných udalostí a taktiež zmierňuje ich vplyv na ďalšie hospodárenie spoločnosti.

Poist'ovňa ponúka poistenie:

1. pre prípad poškodenia alebo zničenia plodín ľadovcom
2. pre prípad poškodenia alebo zničenia plodín vybranými živelnými rizikami

V rámci poistenia plodín môžu poľnohospodárske podniky využiť krytie širokej škály skupín plodín, a to buď v rámci celej skupiny alebo individuálne:

- plodiny pestované na ornej pôde: obilniny, olejnin, okopaniny, strukoviny, aromatické a koreninové rastliny, zelenina, krmoviny na ornej pôde,
- ovocie,
- špeciálne plodiny: priadne rastliny, jednoročné liečivé rastliny, tabak, chmeľ a jeho sadba, vinič hroznorodý a jeho sadenice.

Poľnohospodári majú možnosť využiť aj poistenie cukrovej repy. Toto poistenie je ponúkané v dvoch variantoch:

1. poistenie nákladov vynaložených na pestovanie cukrovej repy, t.j. nákladov na sejbu, výživu, ochranu a pod.
2. poistenie pre prípad zníženia úrody cukrovej repy.

Cukrová repa je pri oboch variantoch krytá proti ľadovcu, víchrici, povodni, záplave z prietrže mračen a jarnému mrazu.

1. poistenie pre prípad poškodenia alebo zničenia plodín ľadovcom

Poistenie plodín proti poškodeniu ľadovcom možno dojednať pre prípad zničenia alebo poškodenia obilnín, strukovín, olejnin, krmovín pestovaných na ornej pôde, priadnych rastlín, okopanín, koreninovej papriky, ostatných aromatických a koreninových rastlín, jednoročných liečivých rastlín, zeleniny, viniča hroznorodého a jeho sadenic, tabaku, chmeľu a jeho sadby a ovocia od vzídenia alebo vysadenia do skončenia zberu príslušného roka s výnimkou:

- ozimín, kde poistné krytie začína po 31. 3. príslušného roka,

- ovocia, kde poistné krytie začína po odkvitnutí,
- viniča hroznorodého a chmeľu, kde poistné krytie začína od rašenia.

Ukončenie zberu nastáva naložením plodiny na dopravný prostriedok. Pri strukovinách je to najneskôr do 7 dní po nariadkovaní.

2. poistenie pre prípad poškodenia alebo zničenia plodín vybranými živelnými rizikami

Vybrané živelné riziká predstavujú riziká: víchrica, požiar a záplava z prietrže mračien. V rámci poistenia pre prípad poškodenia alebo zničenia plodín vybranými živelnými rizikami možno dojednať:

- poistenie plodín proti víchrici,
- poistenie plodín proti víchrici, požiaru a záplave z prietrže mračien.

Poistením je možno poistiť obilniny, strukoviny, olejniny, krmoviny pestované na ornej pôde, okopaniny, zeleninu, tabak, chmeľ a jeho sadby v čase od vysiatia alebo vysadenia s výnimkou:

- ozimných obilnín a ozimných olejní, kde poistné krytie začína po 31. 3. príslušného roka,
- pri viacročných plodinách a chmeli od vzniku poistenia do skončenia zberu príslušného roka.

Podmienky poistenia, poistné plnenie, poistná suma

Poistený môže poistiť plodiny, ktoré pestuje na pozemku, ktorý má vo vlastníctve alebo správe, má v trvalom užívaní alebo ktorý prevzal od právnických alebo podnikajúcich fyzických osôb, od občanov a dočasne ich využíva na základe písomnej dohody, nájomnej zmluvy alebo má právo užívania na základe inej zmluvy.

Ak nastane poškodenie spomínanými živelnými rizikami na hlavnej časti plodiny, na pozemku, ktorý je súvislo osiaty alebo vysadený tým istým druhom plodiny aspoň 10% na množine poistenej úrody, poisťovateľ poskytne poistné plnenie. Ak nastalo poškodenie ľadovcom na plodine až v takom rozsahu, že bolo nutné vykonať dosiatie alebo dosadenie, ustanovenie sa na to nevzťahuje. Sumu, ktorá zodpovedá hodnote osiva alebo sadby potrebnej na vykonanie dosevu alebo dosadby a vzniknuté náklady na ich vykonanie hradí poisťovňa, najviac však 500 Sk/ha.

Poistenie hospodárskych zvierat

V prípade vzniku poistnej udalosti predstavuje poistenie hospodárskych zvierat spôsob zmiernenia negatívnych dôsledkov na produkciu poľnohospodárskeho podniku. Pri chove hospodárskych zvierat je najväčším rizikom pre poľnohospodára nákaza, ktorá sa v niektorých prípadoch môže preniesť aj na človeka.

Poistením hospodárskych zvierat je krytý hovädzí dobytok, ošípané, ovce, kozy, kone v rámci jednotlivých vekových kategórií. Z hydiny je možné poistiť sliepky, morky, kačice a husi. Poistenie kryje aj zmárnenie poistených zvierat, nariadené podľa predpisov o veterinárnej starostlivosti vo vyhlásenom ohnisku nákazy Štátnou veterinárnou správou.

Poistenie hospodárskych zvierat možno dojednať pre prípad:

1. nákazy hospodárskych zvierat,
2. nákazy hydiny,
3. úrazu, úhynu, krádeže alebo straty zvierat počas prepravy,
4. jednotlivých škôd na zvieratách,
5. jednotlivých škôd na plemenných zvieratách.

1. poistenie pre prípad nákazy hospodárskych zvierat

Poistenie sa vzťahuje na nasledovné druhy hospodárskych zvierat a ich kategórie: hovädzí dobytok, ošípané, ovce, kozy, kone

2. poistenie pre prípad nákazy hydiny

V rámci poistenia hydiny pre prípad nákazy možno poistenie dojednať na nasledovné druhy hydiny: kury domáce, husi, morky, kačice staršie ako 72 hodín, chované na produkciu mäsa, vajec konzumných alebo násadových.

3. poistenie pre prípad úrazu, úhynu, krádeže alebo straty zvierat počas prepravy

Poistený si môže vybrať v rámci tohto poistenia, či chce poistiť základné riziko alebo komplexné riziko.

4. poistenie pre prípad jednotlivých škôd na zvieratách

Poistenie možno dojednať pre nasledovné zvieratá: kravy, vysokoteľné jalovice, prasnice a bahnice.

5. poistenie pre prípad jednotlivých škôd na plemenných zvieratách

Poistenie je možné dojednať na plemenné býky, kance, žrebce a barany.

Poisťovňa ponúka poistenia vzťahujúce sa na uhynutie, usmrtenie alebo zmárnenie na úradný príkaz alebo nutné usmrtenie zvierat z dôvodu:

- nákazy hospodárskych zvierat: mor HD, mor ošípaných, BSE, IBR, slintačka a krívačka, brucelóza, dyzentéria,
- nákazy hydiny: salmonelóza, tuberkulóza, infekčná bronchitída, infekčná hepatitída, vtáčia chrípka,
- živelných udalostí: požiar, víchrica, priamy úder blesku, záplava, povodeň, výbuch, ľadovec, zrútenie zemín, skál, pokiaľ k nim nedošlo v súvislosti s priemyselnou alebo stavebnou prevádzkou, zosunutie alebo zrútenie lavín, pádom stromov, stožiarov a iných predmetov, ak nie sú súčasťou poškodenej poistenej veci, zemetrasením, ktoré dosahuje aspoň 6. stupeň medzinárodnej stupnice udávajúcej makroskopické účinky zemetrasenia,
- jednotlivých škôd na reprodukčných zvieratách: chorôb, zlomenín, omrzlín, popálenín, uškrtenia, vytknutia, potratov,
- jednotlivých škôd na plemenných zvieratách: chorôb, poranení, operácií,
- úhynu, úrazu, krádeže a straty poistených zvierat pri vnútroštátnej preprave spôsobený živelnou udalosťou alebo dopravnou nehodou (základné riziko),
- škody spôsobenej na poistených zvieratách počas vnútroštátnej prepravy, ktorá bola spôsobená lúpežným prepadnutím, krádežou, vlámaním do prepravného prostriedku, krádežou prepravného prostriedku. Poistenie sa vzťahuje aj na úraz, úhyn, krádež alebo stratu poistených zvierat počas vnútroštátnej prepravy, zapríčinené dopravnou nehodou alebo živelnou udalosťou (komplexné riziko),
- úhynu zvierat z dôvodu prerušenia dodávky elektrického prúdu zapríčineného živelnou udalosťou,
- úhynu zvierat zasiahnutých elektrickým prúdom,
- úhynu hydiny zapríčinený prehriatím organizmu pôsobením vonkajších teplôt nad 30° C po dobu trvania viac ako 3 dni,
- zmárnenia poisteného hospodárskeho zvierat'a nariadeného podľa predpisov o veterinárnej starostlivosti vo vyhlásenom ohnisku nákazy Štátnou veterinárnou správou.

Podmienky poistenia, poistné plnenie a poistná suma

Poistený môže poistiť zvieratá, ktoré má vo vlastníctve alebo v správe, má ich v trvalom alebo dočasnom užívaní, tiež môže poistiť zvieratá prevzaté od fyzickej osoby za účelom úschovy, prevzaté od právnickej alebo podnikajúcej fyzickej osoby na základe zmluvy.

Poistná suma sa určí pre jednotlivé hospodárske zvieratá a táto suma predstavuje najvyššiu hranicu plnenia poisťovateľa. Poistná suma na jedno zviera pre prípad nákazy hospodárskych zvierat, pre prípad jednotlivých škôd na zvieratách a plemenných zvieratách sa vypočíta ako súčin priemernej hmotnosti zvierat danej kategórie a dohodnutej jednotkovej ceny. Poistná suma pre prípad nákazy hydiny predstavuje u nosníc dohodnutú vstupnú cenu nosnice pri poistení, u mládok a brojleroch vstupnú cenu mládky/brojlera na konci poistenia, vypočítanú ako súčet dohodnutej ceny kurčat'a a hodnoty kŕmnych dní za dohodnutý počet dní chovu mládky/výkrmu brojlera. Pri poistení pre prípad úrazu, úhynu, krádeže alebo straty zvierat počas prepravy, poistná suma predstavuje hodnotu jedného nákladu ak sa jedná o poistenie prepravovaných zvierat vybranými motorovými vozidlami a hodnotu celej zásielky vtedy, ak sa poistila preprava jednotlivých zásielok motorovým vozidlom.

Hodnota základnej výšky spoluúčasti predstavuje 20% a hodnota voliteľnej výšky predstavuje 10%, 30%, 40%, 50%.

Poistné plnenie pre prípad nákazy hospodárskych zvierat sa vypočíta ako súčin skutočnej hmotnosti zvierat'a v čase poistnej udalosti a dohodnutej jednotkovej ceny pri poistení, najviac do hodnoty poistnej sumy dohodnutej pri poistení. Suma, ktorú získal poistený predajom poistnou udalosťou postihnutého zvierat'a alebo jeho použiteľných zvyškov sa následne odpočíta od vypočítanej hodnoty.

V prípade poistenia pre prípad nákazy brojlerov a mládok sa poistné plnenie určí ako súčin počtu hydiny postihnutej poistnou udalosťou a jej časovej hodnoty. Časová hodnota je dohodnutá cena kurčat'a pri poistení a hodnota kŕmnych dní k dátumu poistnej udalosti. Ak sa jedná o poistenie pre prípad nákazy nosníc poistné plnenie sa vypočíta súčinom počtu hydiny postihnutej poistnou udalosťou a jej časovej hodnoty. Časová hodnota sa vypočíta odpočítaním hodnoty kŕmnych dní k dátumu poistnej udalosti od dohodnutej hodnoty nosnice pri poistení.

Pri poistení pre prípad úrazu, úhynu, krádeže alebo straty zvierat počas prepravy sa poistné plnenie určí ako súčin preukázanej hodnoty za jedno zviera a počtu poistnou udalosťou postihnutých zvierat, najviac však do výšky poistnej sumy danej zásielky. Za

použiteľné zužitkovanie zvyškov poistnou udalosťou postihnutých zvierat môže poistený dostať finančné prostriedky, ktoré sa odpočítajú od poistného plnenia.

4.4.3 Generali Poist'ovňa, a.s.

Dva roky po založení spoločnosti Assicurazioni Generali v Terste, v roku 1833 vzniklo šesť jej zastupiteľstiev na Slovensku: v Komárne, v Jelšave, v Prešove, v Kežmarku, v Banskej Bystrici a v Banskej Štiavnici. Do roku 1848 pribudlo ďalších päť zastupiteľstiev, a to v Košiciach, v Rimavskej Sobote, v Slovenských Ďarmotách, v Lučenci a v Levoči. Neskôr k nim pribudli pobočky v Bratislave, v Nitre a v Trnave.

Poist'ovňa Generali poskytovala na našom území služby v oblasti poistenia majetku a osôb a ako prvá poisťovňa začala poskytovať poistenie pre prípad smrti a v jej ponuke bolo i poistenie pre prípad požiaru a krupobitia. Jednou z popredných poisťovacích spoločností na území Slovenska sa stala začiatkom 20. storočia a do roku 1914 mala svoje pobočky v 14 mestách Slovenska.

Po roku 1945 ukončila svoje pôsobenie vďaka povojnovému politickému vývoju a znárodneniu súkromných poisťovní. Ale v januári 1997, po takmer 57 rokoch sa Generali opäť vrátila na Slovensko ako dcérska spoločnosť koncernu Generali Holding Vienna AG. V tom istom roku dostala licenciu pre 22 poistných produktov.

V súčasnosti je Generali Poist'ovňa, a.s. súčasťou Generali PPF Holdingu B.V., ktorý má svoje pôsobenie v 12 krajinách strednej a východnej Európy. Sídlo Generali PPF Holdingu sa nachádza v Holandsku a jeho hlavná organizačná pobočka sídli v Českej republike v Prahe. Generali PPF Holding B.V. je spoločný podnik Assicurazioni Generali, ktorý vlastní 51% podiel a spoločnosti PPF Col B.V. patriaci do PPF Group, ktorá má 49% podiel. Generali PPF Holding spravuje aktíva vo výške takmer 10 miliárd euro prostredníctvom svojich dcérskych spoločností.

Produkty, ktoré ponúka Generali Poist'ovňa, a.s. zahŕňajú poistenie osôb, motorových vozidiel, majetku, priemyselných a podnikateľských rizík.

4.4.4 Poistné produkty Generali Poist'ovne, a.s.

Poist'ovňa Generali ponúka v rámci poľnohospodárskeho poistenia:

- poistenie poľnohospodárskych plodín,
- poistenie hospodárskych zvierat.

Poistenie poľnohospodárskych plodín

Predmetom poistenia sú poľnohospodárske plodiny rozdelené podľa druhov do skupín (obilniny, okopaniny, olejniny, strukoviny, zelenina, ovocie, krmoviny a špeciálne ovocie), ktoré sú uvedené v poistnej zmluve.

Poľnohospodárske riziká sa poistujú proti rizikám, následkom ktorých došlo u nich ku kvantitatívnemu úbytku poistenej úrody. Poistený má povinnosť poistiť celú výmeru daného druhu plodiny. Poľnohospodárske plodiny možno poistiť proti poškodeniu alebo zničeniu v dôsledku nasledujúcich rizík:

- a) krupobitie,
- b) živel (krupobitie, víchrice, požiar, záplava, povodeň),
- c) jarný mráz,
- d) vyzimovanie,
- e) iné riziká vplývajúce z požiadaviek poisteného.

Podmienky poistenia, poistné plnenie a poistná suma

Poistiť možno plodiny, ktoré sú vo vlastníctve poisteného alebo ktoré poistený prevzal od fyzickej alebo právnickej osoby na základe zmluvy o nájme. Poistený je povinný poistiť celú výmeru poistenej plodiny. Poistovateľ odškodní poisteného pri tých poistných udalostiach, ktoré vznikli z dôvodu poistených rizík dojednaných v poistnej zmluve. Výšku škody stanoví poistovateľ na základe fyzických obhliadok na konkrétnej parcele uvedenej v príslušnom tlačive, ktoré je súčasťou poistnej zmluvy. Škody (spôsobujúce úbytok na úrode) z poistených rizík sa počas hlavnej vegetácie na poistenej parcele sčítavajú.

Poistovateľ poskytne poistenému plnenie vo forme finančnej náhrady, ak výška škôd na poistenej parcele počas hlavného vegetačného obdobia presiahne 10 a viac percentný a u špeciálnych plodín 20 a viac percentný kvantitatívny úbytok z poistenej úrody (podmienená franšíza), od ktorého odpočíta spoluúčasť dojednanú v poistnej zmluve.

Poistná suma je suma určená v poistnej zmluve ako najvyššia hranica poistného plnenia. Poistná suma sa vypočíta ako súčin výmery, na ktorej sa plodina pestuje a poistného výnosu, ktorý sa určí ako súčin poistného výnosu plodiny z 1ha a jeho plánovanou cenou.

Poistenie hospodárskych zvierat

V rámci poistenia hospodárskych zvierat poisťovňa ponúka:

1. poistenie hospodárskych zvierat
2. poistenie hydiny
3. poistenie králikov

1. poistenie hospodárskych zvierat

Poistenie hospodárskych zvierat je určené na poistenie zvierat, ktoré sú chované pre úžitok, t.j. hospodársky výnos.

- a) hovädzí dobytok – kravy do 10. roku veku, vysokoteľné jalovice, plemenné býky do 7. roku veku
- b) ošípané – prasnice a plemenné kance do 5. roku veku
- c) ovce – bahnice a plemenné barany do 5. roku veku
- d) kozy – kozy a plemenné capy do 5. roku veku
- e) kone – plemenné kone do 20. roku veku a ťažné kone do 15. roku veku

1a) poistenie hospodárskych zvierat pre prípad hromadných škôd

Prostredníctvom tohto poistenia možno poistiť chov hovädzieho dobytku, ošípaných, oviec, kôz a koní.

Hromadné škody predstavujú nasledovné riziká:

- nákazlivé choroby,
- živelné riziká,
- strata hospodárskych zvierat, ak táto skutočnosť nastala počas živeľnej udalosti.

1b) poistenie hospodárskych zvierat pre prípad jednotlivých škôd

Poistenie je určené pre chov hovädzieho dobytku, ošípaných, oviec a kôz. Chovatelia prostredníctvom tohto poistenia môžu využiť pripoistenie k poisteniu hospodárskych zvierat pre prípad hromadných škôd, ktoré zahŕňa tieto riziká:

- akútna choroba,
- pôrod,
- úraz.

2. poistenie hydiny

Poistenie hydiny sa vzťahuje na chov kur domácich a moriek a na nasledovné kategórie zvierat:

- zdravé brojlerov od 25 hodiny života
- zdravé mládky od 25 hodiny života
- zdravé nosnice od 21 týždňa života (kura domáca) a 27 – 28 týždňa života (morka)

Poistiteľnosť brojlerov, mládok a nosníc závisí od druhu a dĺžky výkrmového turnusu (brojlerov), dĺžky odchovného turnusu (mládky) a dĺžky znáškového cyklu (nosnice) a končí v zmysle údajov, ktoré sú uvedené v Dotazníku na poistenie hydiny.

Farmári majú možnosť poistiť hydinu pre prípad hromadných škôd. Hromadnými škodami môžu byť riziká:

- nákazlivé choroby,
- živelné riziká,
- strata hydiny, ak táto skutočnosť nastala počas živelnej udalosti,
- možnosť pripoistenia hydiny na riziko prehriatia.

3. poistenie králikov

V rámci tohto poistenia je možné poistiť králiky z intenzívneho chovu pre prípad hromadných škôd:

- nákazlivé choroby,
- živelné riziká,
- krádež králikov počas živelnej udalosti.

Podmienky poistenia, poistné plnenie a poistná suma

Poistiť možno všetky zvieratá, ktoré sú vo vlastníctve poisteného, ktoré prevzal od fyzickej alebo právnickej osoby na základe zmluvy. Poisťovateľ má povinnosť odškodniť škody, pri ktorých nastal úbytok v poistenom chove za predpokladu, že takáto skutočnosť nastala z poistených rizík dojednaných v poistnej zmluve. Poistené musia byť všetky chované zvieratá z príslušnej kategórie v rámci druhu zvierat.

Poistné plnenie sa dojednáva so spoluúčasťou. Poisťovateľ poskytne poistenému poistné plnenie vo forme finančnej náhrady.

Poistná suma za jedno zviera sa určuje pre každú kategóriu. Táto suma zodpovedá trhovej hodnote. Celková poistná suma sa vypočíta násobením počtu kusov zvierat v každej kategórii a všetkých miestach poistenia poistnou sumou za jedno zviera.

4.4.5 Poist'ovňa UNIQA, a.s.

Poist'ovňa UNIQA začala pôsobiť na slovenskom poistnom trhu v roku 1990 pod obchodným menom Poist'ovňa Otčina, a.s. Bola založená Ministerstvom pôdohospodárstva SR a Agrobankou Praha, a.s. a menšími akcionármi z radov poľnohospodárskych družstiev. V prvých rokoch svojej existencie ponúkala poist'ovacie služby vo veľkej miere poľnohospodárskym podnikom, ale vzhľadom na rizikovosť podnikania v tejto sfére oblasti začala ponúkať svoje produkty aj iným klientom. Poist'ovňa Otčina bola po Slovenskej poist'ovni druhou poist'ovacou spoločnosťou na Slovensku. Najväčším akcionárom poist'ovne Otčina sa v roku 1994 stala rakúska poist'ovňa Bundesländer Versicherung AG odkúpením majetkového podielu Agrobanky Praha. Sídlo ústredia bolo v roku 1996 presťahované z Nitry do Bratislavy. V tom istom roku začala rozširovať svoje pôsobenie na území Slovenska. Najväčší rakúsky poist'ovací koncern UNIQA Group Austria vzniká zlúčením poist'ovni Bundesländer Versicherung, Austria Collegialität a Raiffeisen Versicherung. Poist'ovňa Otčina dcérska spoločnosť Bundesländer Versicherung sa stáva súčasťou tohto silného nadnárodného koncernu. V roku 2001 na základe rozhodnutia koncernu UNIQA Group Austria mení Poist'ovňa Otčina, a.s. svoje obchodné meno na UNIQA poist'ovňa, a.s.. Poist'ovňa UNIQA prevzala v roku 2004 všetky záväzky a pohľadávky Poist'ovne R+V, ktorá prestala pôsobiť na našom území.

Poist'ovňa UNIQA ponúka široký sortiment poistných produktov v oblasti životného i neživotného poistenia. V UNIQA poist'ovni, a.s., sa o 350 000 poistných zmlúv stará viac ako 300 zamestnancov. V obchodnej službe pracuje približne 400 obchodných zástupcov. Poist'ovňa zaznamenáva kontinuálny nárast v predpísanom poistnom, ako aj úspešný hospodársky výsledok.

4.4.6 Poistné produkty poist'ovne UNIQA, a.s.

Poist'ovňa UNIQA poskytuje pre poľnohospodárske podniky krytie najdôležitejších rizík v rámci poľnohospodárskej výroby pri pestovaní plodín ako aj chove hospodárskych zvierat.

Poistenie poľnohospodárskych plodín

Pri poistení plodín môžu poľnohospodárske podniky využiť nasledovné produkty poisťovne UNIQA :

1. poistenie plodín proti poškodeniu alebo zničeniu ľadovcom,
2. poistenie plodín proti požiaru,
3. poistenie plodín proti poškodeniu alebo zničeniu.

1. poistenie plodín proti poškodeniu alebo zničeniu ľadovcom

Predmetom poistenia je poľnohospodárska plodina, ktorá je uvedená v poisťovej zmluve. Poľnohospodárske podniky môžu využiť krytie nasledovných druhov plodín: obilniny, kukurica, olejniný, strukoviny, okopaniny, krmoviny na ornej pôde, ovocie, zelenina a špeciálne plodiny (vinič, koreninové a liečivé rastliny, chmel'...).

2. poistenie plodín proti požiaru

Poisťovňa ponúka poistenie plodín proti požiaru ako pripoistenie k produktu ľadovec. Týka sa plodín, ktoré v čase dozrievania a zberu sú ohrozené nebezpečenstvom poškodenia alebo zničenia požiarom (hustosiace obilniny).

3. poistenie plodín proti poškodeniu alebo zničeniu

Jedná sa o kombinovaný produkt poisťovne UNIQA. Pri tomto produkte poisťovňa ponúka poistenie rovnakých druhov rastlín, ako pri poistení proti poškodeniu alebo zničeniu ľadovcom. Poistná udalosť v poistení plodín je škoda, ktorá vznikla z dôvodu: ľadovca, víchrice, prietrže mračien a požiaru.

Ľadovec (krupobitie) je živelný jav, ktorý môže rastliny, časti rastlín alebo ich plody poškodiť. Za poškodenie sa pokladá odlomenie, vydrobenie alebo narazenie údermi ľadových kvapiiek.

Víchrice môže spôsobiť poškodenie rastlín alebo ich častí vytrhnutím z koreňa, zlomením, poľahnutím, odtrhnutím alebo odviatím.

Pri *prietrži mračien* sú poistené škody, ktoré vzniknú tým, že rastliny sú úplne vytrhnuté z koreňa, odplavené alebo, že by boli v pôde alebo v poisťovej časti poľa úplne navrstvené.

Za *požiar* sa pokladá nežiadúce, nekontrolovateľné horenie mimo určené ohnisko alebo ohnisko, ktoré sa vlastnou silou rozšírilo alebo bolo páchatel'om úmyselne rozšírené.

Podmienky poistenia, poistné plnenie a poistná suma

Poistenie sa vzťahuje na poľnohospodárske plodiny, ktoré sú vo vlastníctve poisteného a taktiež na plodiny, ktoré prevzal poistený od fyzickej alebo právnickej osoby na základe zmluvy alebo ich má v dočasnom alebo trvalom užívaní.

Poistné plnenie sa určí ako výška škody spôsobená na parcele, od ktorej sa následne odpočíta spoluúčasť.

Poistná suma sa stanovuje súčinom výmery plánovanej (reálne dosahovanej úrody danej plodiny) a plánovanej ceny. Poistná suma je určená v zmluve ako najvyššia hranica plnenia poisťovateľa. Pri vzniku poistných udalostí z dôvodu ľadovca, víchrice, prietrži mračen a požiaru poisťovateľ odškodní poisteného, a to v slovenskej mene a maximálne do výšky poistnej sumy. Poistenie sa zníži o zmluvne dojednanú spoluúčasť, ktorá predstavuje 20% poistnej sumy príslušného poisteného druhu plodiny. Poisťovateľ pri určovaní výšky škody neberie do úvahy škody, ktoré vznikli z iných príčin, ako bolo uvedené v poistnej zmluve.

Poistenie hospodárskych zvierat

Poľnohospodárske podniky môžu využiť v rámci poistenia hospodárskych zvierat nasledovné produkty poisťovne UNIQA:

1. poistenie stáda hospodárskych zvierat a plemenných zvierat,
2. poistenie hydiny.

1. poistenie stáda hospodárskych zvierat a plemenných zvierat

Predmetom poistenia je chov hospodárskych zvierat, a to hovädzieho dobytku, ošípaných, oviec, kôz, jednokopytníkov, včiel, rýb, zver a mäkkýšov z farmových chovov a kožušinových zvierat chovaných na účely úžitkovej produkcie.

Poistenie stáda hospodárskych zvierat a plemenných zvierat sa vzťahuje na škody:

- a) úhyn, zmárnenie alebo nutné zabitie v dôsledku nákazy alebo choroby,
 - chov bol pred začiatkom poistného krytia bez nákaz a neboli nariadené úradné opatrenia súvisiace s nákazou a ochorením zvierat,
 - zmárnenie a nutné zabitie bolo vykonané výlučne na nariadenie orgánov veterinárnej starostlivosti,
 - jedná sa o štátom nariadené preventívne zmárnenie alebo nutné zabitie v chovoch bez nákaz, ktoré je zamerané na odvrátenie rozšírenia nákazy.
- b) úhyn, zmárnenie alebo nutné zabitie v dôsledku úrazu,

- c) úhyn, zmárnenie alebo nutné zabitie v dôsledku požiaru, explózie, úderu blesku, víchrice, záplav alebo búrky,
- d) krádež alebo pozabíjanie zvierat s kriminálnym úmyslom,
- e) liečebné náklady (za účelom odvrátenia poistnej udalosti).

Podmienky poistenia, poistné plnenie a poistná suma

Poistenie sa vzťahuje na hospodárske zvieratá, ktoré sú vo vlastníctve poisteného, tiež na zvieratá, ktoré prevzal poistený na základe zmluvy od fyzickej alebo právnickej osoby alebo ktoré sú v trvalom alebo dočasnom užívaní poisteného. Poistené musia byť všetky chované kategórie daného druhu hospodárskych zvierat.

Za jednu poistnú udalosť sa pokladá pretrvávajúci úhyn, zmárnenie, zabitie alebo úbytok zvierat poistenej kategórie spôsobený tým istým rizikom, ktorej trvanie je definované v poistnej zmluve. Poistenie sa dojednáva so spoluúčasťou (odpočítajúca franšiza). Poistiteľ poskytne poistné plnenie, až keď škoda presiahne hodnotu spoluúčasti. Poistený má zvieratá, za ktoré požaduje poistné plnenie podľa možnosti čo najlepšie zužitkovať. Poistné plnenie sa zníži o výnosy dosiahnuté zužitkovaním poistených zvierat.

Jednotná poistná suma na jedno zviera sa dohodne pre každú kategóriu zvierat a táto jednotná poistná suma predstavuje maximálnu hodnotu jedného zvieratá, ktorá zodpovedá jeho trhovej hodnote. Celková poistná suma sa následne vypočíta vynásobením počtu kusov zvierat v každej kategórii a na danom mieste poistenia s jednotnou poistnou sumou na jedno zviera. Ak je pri vzniku určitej poistnej udalosti poistná suma nižšia ako hodnota zvierat, potom sa hradí len tá časť škody, ktorá je v takom pomere k celkovej škode, v akom je poistná suma k hodnote zvierat (pomerné plnenie).

Po vzniku poistnej udalosti je poistený povinný urobiť všetky opatrenia, aby sa škoda už nezväčšovala. Pri nákazách, nehodách, úrazoch je poistený povinný bezodkladne privolať veterinárneho lekára a poistiteľovi odoslať veterinárnu správu.

Poistený je povinný bezodkladne oznámiť poistiteľovi: podozrenie z choroby, nákazy, výskyt choroby, nákazy, každé úradné opatrenie alebo nariadenie, ktoré môže ovplyvniť povinnosť poistiteľa plniť každé náhle zvýšenie denného úhynu presahujúce týždennú priemernú mortalitu, ktorá je uvedená v návrhu poistnej zmluvy.

2. poistenie hydiny

Predmetom poistenia je chov kur domácich, moriek, perličiek, kačíc, husí, prepelíc, holubov, pštrosov, bažantov a jarabíc chovaných v uzavretom priestore, určených na rozmnožovanie, produkciu mäsa alebo na získanie zvere pre zazverenie.

Poistenie hydiny sa vzťahuje na škody:

- a) úhyn, zmárnenie alebo nutné zabitie v dôsledku nákazy,
- b) úhyn, zmárnenie alebo nutné zabitie zvierat v dôsledku úrazu, rozmliaždenia, udusenía alebo utopenia, ktoré sú spôsobené:
 - poruchou na technickej inštalácii,
 - otvoreným ohňom, tlením káblov, plynmi uvoľnenými výkalmi,
 - prasknutím potrubia, podlahových roštov, úhyn elektrickým šokom,
- c) úhyn, zmárnenie alebo nutné zabitie v dôsledku požiaru, explózie, úderu blesku, víchrice záplav alebo búrky,
- d) krádež alebo pozabíjanie hydiny s kriminálnym úmyslom, ale nevzťahuje sa na záhadné zmiznutie alebo zabehnutie hydiny,
- e) liečebné náklady alebo opatrenia súvisiace s liečbou doporučené poisťiteľom, za účelom odvrátenia poistnej udalosti, ak sú dojednané v poistnej zmluve.

Podmienky poistenia, poistné plnenie a poistná suma

Poistený môže využiť poistenie hydiny, ktorá je v jeho vlastníctve alebo ktorú má v dočasnom alebo trvalom užívaní. Poistenie sa tiež vzťahuje na hydinu, ktorú získal poistený na základe zmluvy od fyzickej alebo právnickej osoby.

Poistné plnenie na každú poistnú udalosť sa určuje ako násobok počtu uhynutej, nutne zabitej, zmárnenej alebo ukradnutej hydiny počas jednej poistnej udalosti a poistného plnenia na jeden kus hydiny, vypočítaného podľa príslušnej tabuľky poistného plnenia. Poistenie sa dojednáva so spoluúčasťou (odpočítacia franšíza). Od poistného plnenia sa odpočítajú aj platby zo štátnych prostriedkov alebo asanačných zariadení.

Poistná suma sa určí rovnakým spôsobom ako pri poistení stáda hospodárskych zvierat a plemenných zvierat.

Za jednu poistnú udalosť sa pokladá pretrvávajúci úhyn, zmárnenie, zabitie alebo úbytok hydiny poistenej kategórie, ktorý je spôsobený tým istým rizikom a jej trvanie je definované v poistnej zmluve.

4.5 Poľnohospodárske poistenie v EÚ

V Európskej únii neexistuje jednotný systém riešenia rizikovosti, každý štát má svoj osobitý spôsob. Je to dané odlišnými klimatickými vplyvmi, charakteristickými pre južné oblasti výraznejšími škodami zo sucha a pre oblasti strednej a severnej Európy škodami zo záplav a povodní. Spoločným prvkom pre EÚ sú štátne opatrenia pre škody na úrode, a to:

- a) platby ad-hoc, realizované z verejných prostriedkov pre nepoistené škody veľkého rozsahu na úrode, napr. pri záplavách. Pre poľnohospodára predstavujú ad – hoc platby faktor, ktorý mu zabazpečuje ekonomickú stabilitu a z jeho strany je klesajúci záujem o poistenie. Poist'ovne vďaka ad-hoc platbám nerozširujú ponuku svojich poistných produktov, ani krytie väčšej skupiny rizík.
- b) príspevky na poistné za poistenie úrody.

Ekonomická stabilita celej vidieckej oblasti môže byť ohrozená kritickými situáciami, ktoré sú spôsobené prírodnými katastrofami. Pre farmy je jednou z hlavných príčin neistoty riziko počasia. Za zlú úrodu na celom svete môžu dlhotrvajúce obdobia sucha a dažďov. V posledných desaťročiach narastá nestálosť teplôt a zrážok, výskyt extrémneho počasia a dá sa očakávať, že tieto klimatické zmeny budú naďalej pretrvávajúť vďaka globálnemu otepľovaniu. Táto situácia má za následok narušenie stability príjmov farmárov. Klimatické riziká majú väčší vplyv na plodiny a sanitárne riziká na hospodárske zvieratá, ale nie sú jedinými rizikami, ktoré ovplyvňujú poľnohospodársku produkciu. Na plodiny môžu negatívne vplyvať buriny a zlá klimatológia môže mať negatívny vplyv na hospodárske zvieratá prostredníctvom pasienkov a krmovínovej dostupnosti.

Ekonomická situácia fariem podlieha nestabilite kvôli týmto dôvodom:

- o politické reformy ovplyvnili obchodné zmluvy a trhovú liberalizáciu a majú za následok zníženie cien, ktoré sú platené farmárom,
- o nestálosť obchodných vzťahov medzi maloobchodníkmi má silný vplyv na ceny a farmárov,
- o sanitárne zákony a riziko ochorenia zvierat.

Pestovatelia sa snažia kompenzovať negatívne ekonomické dôsledky zlého počasia prostredníctvom poistenia alebo futuritných trhov. V Európe sa s poľnohospodárskymi futuritami obchoduje na šiestich komoditných burzách, a to: Francúzsko - Paríž, Veľká Británia - Londýn, Nemecko - Hanover, Holandsko - Amsterdam, Maďarsko -Budapešť,

Španielsko - Valencia, obchodované objemy sú však veľmi nízke. Zvládnutie klimatických rizík v EÚ je zabezpečované používaním nástrojov ako je poistenie úrody a kalamitný fond. Niektoré krajiny zaviedli plán poľnohospodárskeho poistenia s cieľom stabilizovať poľnohospodárstvo.

4.5.1 Štátny systém

Zmluvy WTO

Štátna podpora v poľnohospodárstve musí byť v súlade so zmluvami WTO, na základe ktorých sa poľnohospodárske podpory rozdeľujú na : „green box“, „blue box“ a „amber box“.

The green box - patrí sem domáca podpora, ktorá nenaruša obchod alebo ho narúša minimálne. Tento typ podpory bol vyňatý zo záväzkov znižovať podpory, ktoré sa stanovili v Dohode o poľnohospodárstve uzavretej v rámci Uruguajského kola.

The blue box - patria sem priame platby vyplácané poľnohospodárom v rámci programov na „obmedzenie výroby“ v zmysle článku 65 Dohody o poľnohospodárstve uzavretej v rámci Uruguajského kola. Tieto platby boli vyňaté zo záväzkov znižovať podpory, ktoré sa stanovili v Dohode o poľnohospodárstve uzavretej v rámci Uruguajského kola.

The amber box – domáce podpory s priamym efektom na produkciu, ktoré ohrozujú trh. Pokrývajú platby spojené s cenou a úrovňou produkcie.

Z hľadiska riešenia rizikovosti poľnohospodárskej výroby je dôležitý green box. Závery z jednaní Uruguajského kola boli začlenené do programu Spoločnej poľnohospodárskej politiky štátov EÚ. Táto politika sa má uberať trendom liberalizácie trhu v európskom poľnohospodárstve. Postupným odbúraním štátnych podpôr spojených s objemom produkcie nadobudne viac na význame problematika zabezpečenia príjmov poľnohospodárskych podnikateľov. Poľnohospodári budú vystavení tvrdým podmienkam ekonomickej súťaže. Dôležitú úlohu budú zohrávať kompenzácie výpadkov produkcie z dôvodu prírodných kalamít alebo obmedzení v súvislosti s nákazami hospodárskych zvierat.

4.5.2 Nástroje riadenia rizika poľnohospodárskych plodín

Pre riadenie rizika v poľnohospodárstve je využívaný celý rad nástrojov. Hoci hlavným cieľom je zvyčajne znížiť variabilitu farmárskych príjmov a osobitne odbúrať riziko vysokých prepádov príjmov, smerovanie nástrojov politik je rôznorodé. Niektoré nástroje, ako napríklad rôzne poistné schémy alebo futuritné trhy, sú vytvorené výlučne za účelom

riadenia rizika. V iných prípadoch je stabilizácia príjmov súčasťou širšej poľnohospodárskej politiky alebo dokonca vedľajším produktom schém vytvorených pre iné účely.

Nástroje riadenia rizika v poľnohospodárstve sa rozdeľujú na:

- o stratégie v rámci farmy, kde patria diverzifikačné výrobné programy, stabilizačné alebo samopoistné fondy,
- o stratégie na zdieľanie rizika, ktoré zahŕňajú produkčné a marketingové kontrakty, hedging prostredníctvom futures trhov, vzájomné poistenie, vzájomné poisťovacie fondy.

V EÚ hlavnými nástrojmi na zdieľanie rizika pre riadenie rizika v poľnohospodárstve sú kalamitné fondy, vzájomné poistné fondy a poistenie.

Kalamitné fondy sú zväčša regulované vládou. Vo Francúzsku existuje kalamitný poľnohospodársky fond, z ktorého sú hradené škody spôsobené nadmernými zrážkami, povodňami, mrazmi, suchom, veternými búrkami, epidémiami a parazitickými nákazami.

Vzájomné poisťovacie fondy. Vzájomný poisťovací fond je fond, ktorý si zakladajú sami farmári. Základom úspechu fondu je zamedzenie strát. Možnosť participácie vo fonde môže byť napríklad obmedzená iba pre farmárov spĺňajúcich určité kritériá. Farmári rozhodujú o škodách, ktoré sú poisťiteľné a o výške poistného. Úloha poisťovacích spoločností je obmedzená na administráciu systému a zabezpečenie zaistenia. V prípade, že jeden člen fondu utrpí stratu, ostatní členovia môžu byť vyzvaní na zaplatenie príplatku na financovanie jeho škody. Vzájomné fondy bývajú organizované regionálne (v homogénnych oblastiach), čo umožňuje farmárom vzájomnú kontrolu svojich fariem i vykonávania preventívnych opatrení. Regionálna organizácia fondov však zvyšuje riziko, že farmári z tej istej oblasti zaznamenajú straty súčasne (tomuto riziku je možné čeliť prepojením viacerých fondov, napríklad z iných krajín, predpokladom je však transparentne vedené účtovníctvo).

Straty v dôsledku nákazlivých ochorení môžu byť rozsiahle a mať katastrofický dopad na farmárov príjem. Kľúčovým rozdielom oproti ostatným katastrofickým stratám (napr. sucho či povodne) je, že farmári môžu kolektívne ovplyvniť celkovú výšku strát. Pravdepodobnosť prepuknutia nákazy a jej rozšírenia závisí od spôsobu akým farmári uplatňujú preventívne opatrenia. V Holandsku tieto súvislosti viedli k rozvoju systémov vzájomných poisťovacích schém / fondov (*mutual insurance schemes*), ktoré sa uplatňujú v rastlinnej (zeleninárstvo, pestovanie zemiakov) i živočíšnej výrobe (hydinárstvo).

Poistenie je pravdepodobne najznámejším nástrojom znižovania rizika. Aby bolo riziko poistiteľné musí splniť dve podmienky, a to že musí byť zvládnutý problém asymetrických informácií a systémového rizika. Asymetrická informácia predstavuje situáciu, keď kupujúci poistenia a poisťovňa nemajú rovnaké informácie o pravdepodobnosti možných strát a systémové riziko znamená, že v tom istom čase utrpí stratu väčšie množstvo farmárov.

4.5.3 Nástroje riadenia rizika hospodárskych zvierat

V sektore hospodárskych zvierat sa stretávame s priamymi a následnými škodami, pre ktoré existujú rôzne riešenia. Vlády členských štátov a Európske inštitúcie obyčajne ponúkajú najväčšiu časť podpory pri *priamych škodách* (direct losses) spôsobených úmrtím alebo chorobou v hodnote uhynutých zvierat. Členské štáty (Holandsko, Fínsko, Francúzsko, Írsko, Taliansko, Luxembursko, Portugalsko, Španielsko, Švédsko, Veľká Británia) kompenzujú nečlenským štátom EÚ priame škody zo štátneho rozpočtu. Ďalšie členské štáty zriaďujú niektorú z foriem zo zákonných systémov, prostredníctvom ktorých financujú priame škody. Tento verejno-súkromný plán financovania má povinný štrukturálny fond, do ktorého farmári odvádzajú daň (Rakúsko, Belgicko, Nemecko, Grécko, Holandsko).

Následné škody (consequential losses). Tieto škody sú čiastočne kompenzované prostredníctvom ad-hoc programu (Rakúsko, Maďarsko, Írsko). V iných štátoch EÚ neprítomnosť štátnej podpory je nahradená súkromným poistením pre následné škody pre niektoré druhy hospodárskych zvierat. Tiež tu existujú niektoré z foriem verejno-súkromného partnerstva, v ktorom vláda koná buď ako poisťovňa alebo zaisťovňa a dotuje následné škody poistnej zmluvy (Grécko, Španielsko).

Pre kompenzáciu strát v živočíšnej výrobe spôsobených epizootickými nákazami, ktoré vedú k likvidácii hospodárskych zvierat existuje na úrovni EÚ Veterinárny fond. Fond farmárom kompenzuje súvisiace kapitálové náklady do úrovne 60%, pričom nárok majú len farmári, ktorých zvieratá sú utratené. Farmári, ktorí zaznamenajú straty príjmov v dôsledku obmedzení pohybu zvierat na kompenzáciu nárok nemajú.

4.5.4 Systém poľnohospodárskeho poistenia

Poistenie proti krupobitiu je v EÚ najrozšírenejšie poistenie v rámci poistenia plodín, ktoré často zahŕňa aj iné riziká, ako napr. požiar. Ide o jednoduché poistenie rizika. V mnohých krajinách je to takmer jediný typ poistenia plodín. Kombinované poistenie rizika zahŕňa riziko mrazu alebo obmedzené množstvo klimatických udalostí.

Poistenie úrody (yield insurance) je typ poistenia pokrývajúci straty úrody pri určitých plodinách zapríčinené klimatickými udalosťami, ktoré ovplyvňujú produkciu (nevzťahuje sa na choroby alebo nákazy rastlín). Poistená musí byť celá poľnohospodárska pôda danej farmy, na ktorej sa pestuje rovnaká plodina. „Multi Risk” alebo „Multiple Peril Crop Insurance” (MPCI) sa niekedy používa pri kombinovanom poistení a pri poistení úrody v USA. MPCI v USA zahŕňa straty úrody spôsobené nákazami a chorobami, škody sa vypočítajú ako rozdiel medzi garantovanou a súčasnou úrodou. V Európskom poistnom systéme sú vyššie straty na likvidačných nákladoch, ale pomáha to vyhnúť sa moral hazard, ktorý je veľkým problémom v poistnom systéme v USA. *Moral hazard* znamená zmenu správania sa jednotlivca po uzatvorení poistnej zmluvy. Zmena v správaní vyúsťuje v zvýšenie potenciálnej straty alebo pravdepodobnosti vzniku straty. *Adverse selection* je situácia, keď subjekty s väčším rizikom kupujú poistenie viac ako iné subjekty bez toho, že by o tom bola poisťovňa informovaná.

Poistenie úrody celej farmy (whole-farm yield insurance) pokrýva všetky plodiny, ktoré sú produkované na farme. Zníženie úrody jednej plodiny nebude odškodnené poisťovňou, ak celkové zníženie produkcie farmy nespôsobí jej krach.

Poistenie výnosu z hektára (revenue insurance) je kombináciou cenového a produkčného poistenia. Farmár získa poistné plnenie ak celá hodnota produkcie klesne pod určitú hranicu. V Európe má pravdepodobne najrozvinutejší systém poistenia výnosov Španielsko. Poistiteľný je široký okruh komodít, vrátane ovocia a zeleniny. Farmári si môžu zvoliť úroveň krytia a typ poisťovaného rizika (sucho, krúpy, záplavy). Poistné sa líši podľa úrovne regionálneho a individuálneho rizika a je dotované štátom až do výšky 40%, vrátane administratívnych nákladov.

Poistenie príjmu (income insurance). Stabilizácia príjmov je vykonávaná rôznymi spôsobmi, napríklad poistením hrubého príjmu alebo prostredníctvom fondu na stabilizáciu čistých príjmov (s charakterom záchranej príjmovej siete). Výhodou poistenia hrubého príjmu oproti poisteniu výnosov je fakt, že väčšina fariem produkuje viacero komodít a je nezvyčajné, aby všetky komoditné trhy zaznamenávali súčasne nízke ceny. Poistenie farmárskeho príjmu bude navyše lacnejšie, pretože nižšie príjmy jedného poľnohospodárskeho podniku budú pravdepodobne vykompenzované vyššími príjmami iného podniku. Okrem toho poistenie celkového príjmu farmy nenarušuje trh so žiadnou špecifickou komoditou.

Fond pre stabilizáciu čistých príjmov je nástrojom, ktorým je možné stabilizovať príjmy farmárom v dlhodobejšom horizonte. V priaznivom príjmovom období producenti do fondu prispievajú, v nepriaznivom príjmovom období z neho môžu naopak čerpať financie. Štát môže participáciu v takomto fonde stimulovať prostredníctvom jeho dotovania, garantovania zaujímavej úrokovej miery alebo daňovými úľavami.

Index poistenie (index insurance) je založené na indexe, ktorý je spoločný pre určitú oblasť.

Poistenie výnosu z hektára určitej oblasti (area-revenue insurance). Vychádza sa z úrodnosti určitej oblasti, ktorá je vynásobená cenou plodiny z danej oblasti.

Nepriame index poistenie (indirect-index insurance). Nevychádza z priemerných hodnôt úrody určitého územia, ale z meteorologických ukazovateľov alebo družicových zobrazení.

4.5.4.1 Hlavné druhy poistenia plodín v EÚ

Tabuľka 7 poukazuje na rôzne typy poľnohospodárskeho poistenia v EÚ, ich úroveň využívania a kľúčové hodnoty každej krajiny. Jednoduché poistenie rizika (hlavne krupobitie) má dlhú tradíciu, existuje skoro vo všetkých krajinách Európy. Zvyčajne súkromné spoločnosti ponúkajú poistenie proti poškodeniu krupobitím a požiarom, ale ak sa vláda zapojí do zvýšenia poistenia v niektorých členských štátoch, tak súkromným poistením môže byť poskytnuté komplexné krytie.

Jednoduché poistenie rizika (Single - risk insurance)

V Belgicku, Nemecku, Holandsku a Veľkej Británii poistenie proti poškodeniu krupobitím alebo jednoduché poistenie rizika sú hlavnými poistnými produktmi, ktoré sú

k dispozícii. V týchto krajinách nie je ponúkané rozsiahle poistenie, pretože tu chýba štátna podpora poistenia.

V niektorých severných krajinách, vrátane Baltických štátov je buď klesajúci dopyt o poistenie úrody alebo sa tu len začína rozvíjať systém poistenia.

Vo Fínsku súkromné poistenie plodín je menej rozvinuté, ale existuje tu verejná „Schéma kompenzácie plodín“ (Crop Compensation Scheme), poskytujúca kompenzáciu pri strate úrody spôsobenej prírodnými katastrofami.

Kombinované poistenie rizika (Combined - risk insurance)

V Bulharsku, Českej republike, Maďarsku, Poľsku, Portugalsku, Slovensku, Slovinsku a Švédsku je dostupné jednoduché a kombinované poistenie rizika. Krupobitie a niekoľko ďalších rizík (požiar, mráz, dážď, víchrica) je krytých poistením. Jedným z najťažšie poistiteľných systematických rizík je sucho (pretože môže postihnúť veľkú časť územia) a obvykle sa nezahŕňa do kombinovaného poistenia rizika.

Schémy poistenia v Grécku a na Cypre sú odlišné: povinný systém poistenia je poskytovaný verejným sektorom.

Poistenie úrody (Yield insurance)

V Španielsku vláda spolupracuje so združeniami fariem a poisťovacie spoločnosti spravujú poistný systém. Všetky poisťovacie spoločnosti vedú účelový rezervný fond a systém spolupoistenia. Štátom podporovaný systém poistenia komplexne pokrýva riziká rastlinnej výroby: sucho, krupobitie, požiar, víchrica, mráz, záplava, dážď, choroby a škodcovia.

V Rakúsku, Francúzsku, Taliansku a Luxembursku je dobre rozvinutý poistný systém a mnoho klimatických rizík je krytých v závislosti od zmlúv. Vo väčšine prípadov je tu podporované poistenie proti krupobitiu a poistenie úrody pokrýva mnoho dôležitých rizík.

Index poistenie (Index insurance)

Tento druh poistenia sa nachádza len v Španielsku, Rakúsku a Veľkej Británii. V Španielsku existuje poistný produkt, ktorý je určený na poistenie pasienkov a je ponúkaný na trhu od roku 2001. V Rakúsku nepriamy index poistenia je založený na meteorologických údajoch pre krytie orných plodín proti poškodeniu suchom. V roku 1998 bol uvedený na trh vo Veľkej Británii index poistenia. Krytie poskytovalo náhradu škody pri 10% poklese úrody

a pri 5% poklese ceny. Minimálny záujem zo strany farmárov spôsobil, že bol stiahnutý z ponuky.

Poľnohospodárske poistenie v Európe

Tabuľka 7

Krajina	Jednoduché poistenie rizika	Kombinované poistenie rizika	Poistenie úrody	Úroveň využitia poistenia	Poistná plocha (1000 ha)	Poistná čiastka (mil. €)	Poistná sadzba (%)	Priemer poistných náhrad mil. €	Poistná podpora mil. € (%)
Rakúsko	PS	PS	PS	78%	1,045	52	2,6%	32	24(46)
Belgicko	P	-	-	n.d.	n.d.	49	n.d.	n.d.	0
Bulharsko	P	P	-	52%	1,276	6,6	4,80%	4,5	0
Cyprus	GC	GC	-	(100%)	112	8,7	7,20%	4,5	4,4(50)
Česká republika	PS	PS	-	35%	1,074	32	1,80%	24	7(30)
Dánsko	P	-	-	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	0
Estónsko	P	-	-	<1%	n.d.	0,1	n.d.	n.d.	0
Fínsko	P	P	-	<1%	n.d.	1,8	n.d.	1,1	0
Francúzsko	P	P	PS	n.d.	3,507	211	1,70%	n.d.	5(2,4)
Nemecko	P	-	-	43%	7,265	129,2	1,20%	104,5	0
Grécko	P	GC+GS +G	-	(100%)	n.d.	n.d.	2,5-3%	218	n.d.
Maďarsko	P	P	-	52%	n.d.	43,5	n.d.	30,7	0
Írsko	P	-	-	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	0
Taliansko	PS	PS	PS	8%	976	271,2	7,40%	166,2	180(67)
Litva	PS	-	-	<1%	n.d.	0,1	n.d.	n.d.	0,05(50)
Lotyšsko	PS	-	-	1%	9	1,1	4,30%	1,1	0,55(50)
Luxembursko	PS	PS	PS	45%	26	1,3	2,30%	1	0,65(50)
Holandsko	P	-	-	n.d.	n.d.	75	n.d.	30,7	0
Poľsko	P(S#)	-	-	7%	n.d.	9,9	n.d.	6,3	0
Portugalsko	PS	PS	-	22%	298	46,9	8,40%	30,2	32(68)
Rumunsko	PS	PS	-	12%	812	14	n.d.	4,4	7(50)
Slovensko	PS	PS	-	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	(50)
Slovinsko	PS	P	-	17%	n.d.	9,5	7,60%	13,8	4,3(45)
Španielsko	PS	PS	PS	26%	5,85	564,7	6,30%	388,3	232(41)
Švédsko	P	P	-	60%	1,5	n.d.	n.d.	n.d.	0
VB	P	-	-	7%	370	11,1	0,80%	n.d.	0
Suma						1,538		1,061	497(32)

Zdroj: Európska komisia pre poľnohospodárstvo

Legenda:

- : neexistuje

n.d: bez údajov

#: skúšobné obdobie

S: dotované, podporované

P: súkromne nedotovaný

PS: súkromne čiastočne dotovaný

G: štátne nedotovaný

GS: štátne čiastočne dotovaný

GC: štátne povinne čiastočne dotovaný

4.5.4.2 Poistenie hospodárskych zvierat

Pri chove hospodárskych zvierat sa najčastejšie stretávame so sanitárnymi rizikami, ktoré sú väčšinou spravované programami určenými na odstránenie chorôb na národnej, ale aj európskej úrovni. Poistiteľné sú riziká ako neepidemické choroby, nehody, katastrofické klimatické udalosti, ktoré majú priamy vplyv na zvieratá. Na ekonomickú rovnováhu fariem má veľký vplyv i počasie, pretože prostredníctvom neho môže dôjsť k znehodnoteniu pasienkov a krmovínovej dostupnosti (Príloha 1).

Poistiteľné sú tiež pasienky a krmovínová dostupnosť. Nedávno bol zavedený nový poistný produkt v rámci chovu hospodárskych zvierat v Španielsku, s cieľom zabrániť následku možného zníženia krmovínovej dostupnosti v prípade nepriaznivých klimatických udalostí. Úlohou tohto druhu záruky je odškodniť farmárov pri poklese ich produkčnej ceny. S týmto druhom poistenia farmári získavajú odškodnenie, ak nastanú zlé klimatické udalosti (hlavne sucho) a ak sa množstvo krmiva na pasienkoch zníži oproti normálnej priemernej produkcii na danom území. Tento systém poistenia má špecifické vyčíslenie škôd, ktoré je založené na nepriamych indexoch vypočítaných na základe družicových zobrazení. V súčasnosti je používaný systém založený na NDVI (Normalised Difference Vegetation Index).

Rozšírené je tiež poistenie vodného hospodárstva, a to hlavne v Španielsku a v Grécku.

Vodné hospodárstvo

Tabuľka 8

Krajina	Typ poistenia	Krytie produktu	Kryté riziká
Grécko	Súkromné vodné hospodárstvo	Všetky ryby. Doplnkový: pre zásobovanie rýb určených na prepravu	Všetky riziká úhynu, krádeže
Lotyšsko	Poistenie hospodárskych zvierat	Niekoľko spoločností tiež zahŕňa včely, vtáky, ryby	
Poľsko	Poistenie hospodárskych zvierat	Vyskytuje sa tiež krytie včelínov a rýb	
Rumunsko	Poistenie hospodárskych zvierat	Kryje vtáky, včely a ryby	
Španielsko	Vodné hospodárstvo	Výnimočné meteorologické prípady, chemické znečistenie, slnečný svit, morské búrky, záplavy, vyliatie ropy	Pstruh, mušľa, morský ostriž,
Turecko	Vodné hospodárstvo		

Zdroj: Európska komisia pre poľnohospodárstvo

4.5.5 Štátne podpory poistenia

4.5.5.1 Podpory poľnohospodárskeho poistenia

Ročné podpory pre poľnohospodárske poistenie v EÚ sú okolo 500 mil. €. Priemerné množstvo ad-hoc podpôr v rámci EÚ je okolo 900 mil. € .

Podpora pre poľnohospodárske poistenie prichádza priamo z národného, ale aj regionálneho rozpočtu. V krajinách ako Španielsko, Taliansko, Grécko a Cyprus nie je podpora organizovaná vládou prostredníctvom ministerstva, ale prostredníctvom verejnej inštitúcie, ktorá riadi poľnohospodárske poistenie.

Fondy a poistné podpory sú úzko prepojené a časť fondu je používaná pre prispievanie poistných prémii. Tento systém je zavedený v Rakúsku, Taliansku, Českej republike a vo Francúzsku. Tvorba zdrojov vo fondoch je rozličná. Vo Francúzsku 50% zdrojov pochádza z prostriedkov štátu a zvyšok ako daň z poľnohospodárskeho poistenia.

4.5.5.2 Štátne zaistenie

V mnohých krajinách je zaistenie spravované súkromnými spoločnosťami. V Portugalsku a v menšej miere v Španielsku a Taliansku je poistenie úplne alebo čiastočne riadené vládou alebo verejnou spoločnosťou.

V Portugalsku je hlavná časť zaistenia uskutočňovaná prostredníctvom štátneho zaistného systému. Zapojenie do tohto mechanizmu je dobrovoľné, všetky poistné spoločnosti, ktoré poskytujú poistenie úrody dodržia tento systém.

V Španielsku je povinné štátne zaistenie prevzaté spoločnosťou *Consortio de Compensacion de Seguros*. CCS je štátna spoločnosť, ktorá poskytuje zaistenie a kontroluje poistné nároky.

V Taliansku je štátny fond zaistenia (*Publick Fund of Reinsurance*), ktorý bol vytvorený za účelom pomoci vývoja nových poistných produktov multi – risk a pluri – risk (zahrňuje viac rizík). Vznikol v roku 2000, ale jeho realizácia začala až v roku 2004 (toto oddialenie bolo kvôli notifikácii EÚ).

4.5.5.3 Štátne poistenie

V Grécku vláda riadi schému povinného poľnohospodárskeho poistenia pomocou Gréckej poľnohospodárskej poisťovnej organizácie „ELGA“. ELGA organizuje a uskutočňuje programy proaktívnej ochrany a poisťuje produkciu v sektore rastlinnej a živočíšnej výroby.

Na Cypre systém poistenia plodín je tiež štátny a povinný, ale nie je tu možné poistiť hospodárske zvieratá.

4.5.6 Kalamitný fond a ad-hoc pomoc v EÚ

Vo veľa krajinách je ochrana rastlín poskytovaná súkromne, kým pri chorobách zvierat je častejšie poskytovaná prostredníctvom štátnych zásahov (Holandsko, Írsko, VB a iné). Zvyšok krajín využíva pri poľnohospodárskych stratách ad-hoc pomoc alebo kalamitný fond.

Ad-hoc pomoc alebo ex-post pomoc je v prípade prírodných katastrof obvykle príčinou veľkého „zničenia“ národného rozpočtu. Pre tento dôvod mnoho krajín vytvorilo fondy pre riadenie rizika v poľnohospodárstve. Obvykle tieto kalamitné fondy majú za úlohu naakumulovať peniaze na pravidelnej (ročnej) báze pre roky, keď je nutné poskytnúť pomoc po prírodnej katastrofe. Niektoré krajiny zásobujú fondy zo štátneho rozpočtu a iné dostávajú príspevok zo súkromného sektora, obvykle vo forme povinných odvodov z produkcie alebo dane poisťovnej prémie. Všetky kompenzácie platieb z fondov pomoci sú poskytované po vyhlásení katastrofy. Hlavnou výhodou týchto fondov oproti ad-hoc pomoci je, že nespôsobujú „zničenie“ vládneho rozpočtu.

V Rakúsku, Španielsku, Grécku a Švédsku nie sú platby zo štátneho rozpočtu pre riziká, pre ktoré je poistenie dostupné. V Taliansku subvencované riziká sú vyradené zo štátnej ad-hoc pomoci po prírodných katastrofách. V Rumunsku a Portugalsku platby zo štátneho rozpočtu sú podmienené tým, či farmári majú kúpený niektorý druh poistenia. Vo Francúzsku platby zahŕňajú tie škody, pre ktoré tu nie je poistenie. V ostatných krajinách nie je explicitné usmerňovanie ad-hoc platieb.

Platby z kalamitných fondov a ad-hoc platby
Tabuľka 9

Krajina	Dostupný rok	Celková platba	Priemerná platba/ročne (mil. €)	Vyjadrenie
Rakúsko	1995 - 04	55,9	5,6	Mráz, sucho, záplavy
Belgicko	1985 - 02	29,4	1,6	Mráz, sucho, dážď, škodcovia
Belgicko	1999	280	-	Hospodárske zvieratá: dioxan
Bulharsko	2000 - 04	2	0,4	Škodlivý hmyz a iné
Cyprus	2001 - 04	28,6	7,2	-
Česká republika	1995 - 04	369,3	36,9	Záplavy, sucho, mráz
Dánsko	-	-	-	Búrka a zničenie lesa búrkou
Estónsko	-	0	0	Žiadne platby
Fínsko	1996 - 05	114,2	11,4	Schéma kompenzácie zničenia plodín
Francúzsko	1996 - 05	1555,8 ⁽¹⁾	155,6 ⁽¹⁾	Sucho 67%, mráz 19%, dážď 13%
Nemecko	-	-	-	Žiadne údaje
Grécko	1995 - 04	701,0	70,1	-
Maďarsko	1999 - 02	48,8	12,2	Mráz, sucho
Írsko	1999 - 04	400,6 ⁽¹⁾	66,8 ⁽¹⁾	Choroby hospodárskych zvierat
Taliansko	2001 - 06	680,0	113,3	Sucho a iné riziká nekrytým poistením
Litva	2000 - 05	19,3	3,2	Mráz, sucho, dážď
Lotyšsko	2000 - 05	15,7	2,6	Mráz, sucho, dážď
Luxembursko	-	-	-	Žiadna ad-hoc pomoc pre plodiny, žiadne iné údaje
Holandsko	1998	250,0	-	Nadmerný dážď, žiadna iná pomoc nie je dovolená
Poľsko	-	10,0	10,0	Epidemické katastrofy
Portugalsko	posledných 10 rokov	30,0 ⁽²⁾	3,0 ⁽²⁾	-
Rumunsko	posledných 5 rokov	56,8	11,4	Sucho, mráz, záplavy
Slovensko	-	-	-	Žiadne údaje
Slovinsko	1995 - 04	97,8	9,8	Sucho, krupobitie, mráz
Španielsko	2000 - 05	22,2	3,7	Mráz, sucho, dážď
Švédsko	-	-	-	Infekčné katastrofy
VB	2001 - 05	1897,7	379,5	Katastrofy hospodárskych zvierat
Suma			904,3	

Zdroj: Európska komisia pre poľnohospodárstvo

Legenda:

- (1): 50% tejto sumy pochádza z príspevkov súkromného sektora prostredníctvom daní na poľnohospodárske poistenie (Francúzsko) a z poplatkov na komercializáciu produktov (Írsko).
- (2): Portugalskí farmári prispievajú v súčasnosti do kalamitných fondov poisťovaním, a to s 0,2% z poistnej hodnoty, ale táto suma sa prenecháva vládnym príspevkov.

4.5.7 Predikcia systému poľnohospodárskeho poistenia v EÚ

Systém poľnohospodárskeho poistenia v členských štátoch EÚ nie je jednotný. Každý štát uplatňuje iný systém riešenia rizikovosti poľnohospodárskej výroby. Vzhľadom na veľké odlišnosti v poľnohospodárskych rizikách a na sociálny, ekonomický a zákonný pôvod krajín EÚ, vytvorenie spoločného systému poľnohospodárskeho poistenia v rámci celej EÚ by bolo dosť problematické.

Systém poľnohospodárskeho poistenia v jednotlivých štátoch EÚ zohráva veľmi dôležitú úlohu. Poistenie predstavuje jeden z najdôležitejších nástrojov znižovania rizika, pretože poľnohospodárske podniky čelia mnohým problémom, ktoré negatívne vplyvajú na ich optimálny chod. Využívanie systému poľnohospodárskeho poistenia v budúcnosti je potrebné aj vzhľadom na nasledovné kritéria:

- poľnohospodárstvo je hospodárskou činnosťou, ktorá je úzko spätá s prírodou a teda i s nepredvídateľnými klimatickými situáciami (dažde, sucho, krupobitie), sanitárnymi rizikami (epidémie) a znečistením (kyslé dažde, neželané genetické transfery),
- podnikanie v poľnohospodárstve bude naďalej vystavené špecifickým krízam a rizikám, ktoré sú mimo kontroly poľnohospodárov,
- riziká pre poľnohospodársku výrobu sa budú naďalej zvyšovať v dôsledku klimatických zmien, degradácie pôdy, nedostatku vody a iných faktorov,
- systémy ochrany pred rizikami na báze poistenia sú najvhodnejšími a najefektívnejšími nástrojmi zabezpečenia producentov proti škodám,
- k prirodzeným rizikám spôsobeným klimatickými zmenami sa pridávajú nové, ako napríklad rozširovanie nových genetických technológií, konsolidácia procesu globalizácie, ktorá uľahčuje prenos chorôb a epidémie u zvierat.

Európsky parlament navrhuje v rámci EÚ, aby vznikol nový model ochrany poľnohospodárov proti prírodným katastrofám alebo nepredvídateľným okolnostiam, ktorý by bol založený na nových nástrojoch na úrovni členských štátov EÚ:

1. Systém riešenia katastrof
2. Systém riešenia rizík
3. Stabilizačný systém

1. Systém riešenia katastrof

Systém by bol zložený z dvoch prvkov. V prvom rade by išlo o zložku na národnej úrovni, týkajúcu sa menej rozsiahlych pohrôm, ktorá by podporovala preventívne aktivity a čelila prípadným škodám, pričom by pomáhala farmárom znova začať s ich činnosťou. Druhá zložka by umožňovala dynamizovať mechanizmy pomoci, ktoré by významným spôsobom podporovali farmárov zasiahnutých rozsiahlymi katastrofami.

2. Systém riešenia rizika

Základným prvkom tohto modelu by bol všeobecný systém riadenia rizika spravovaný na úrovni každého členského štátu. Tento systém by mal predstavovať preventívnu sieť pre hlavné riziká, ktoré pravidelne zasahujú sektor európskeho poľnohospodárstva. Používané nástroje by mali byť nanajvýš pružné, dôležitá úloha by mala byť priznaná spätnému poisteniu a poľnohospodárskemu poisteniu, vzájomným poisťovacím fondom a prípadne i novátorským nástrojom, ako sú opčné a derivátové trhy.

3. Stabilizačný systém

Tento systém by priamo alebo nepriamo prispieval k stabilizácii príjmov z poľnohospodárstva. V dôsledku záväzkov, prijatých v rámci rokovaní s WTO a značného zníženia platnej colnej ochrany budú ceny poľnohospodárskych výrobkov Spoločenstva vydané napospas pohybu korešpondujúcich svetových cien, a tak prijatie opatrení, ktoré by umožnili zabezpečiť stabilitu cien poľnohospodárskych výrobkov Spoločenstva by nepriamo prispelo k stabilizácii príjmov poľnohospodárskych výrobkov v EÚ.

Ak budú udržané v súčasnosti platné vlastnosti režimu jednotnej platby, mal by byť tento druh opatrení dostatočný na stabilizovanie príjmov z poľnohospodárskych výrobkov v EÚ. Keďže v budúcnosti bude tento režim reformovaný a zmenší sa jeho pokrytie, odôvodňuje to zavedenie systému priamej stabilizácie príjmov z poľnohospodárstva, ktorý by bol širší ako jednoduchý systém stabilizácie cien za poľnohospodárske výrobky.

5 ZÁVER A NÁVRH NA VYUŽITIE POZNATKOV

Podnikanie v poľnohospodárstve je vystavené špecifickým rizikám a krízam, ktoré sú mimo kontroly poľnohospodárov. Tieto riziká a krízy môžu poľnohospodári preniesť na niektorú z poisťovní, a tak si zabezpečiť budúci príjem a náhradu škôd v prípade vzniku poistnej udalosti. V súčasnosti o poistné krytie rizík pri pestovaní poľnohospodárskych plodín a chove hospodárskych zvierat má záujem len okolo 35% poľnohospodárov. Tento nízky záujem je spôsobený vysokými sadzbami poistného a nedostatočnou podporou poistenia zo strany štátu. Poľnohospodári sa v prípade vzniku škôd obrovského rozsahu spoliehajú na pomoc zo strany štátu, a preto majú znížený záujem o poistné produkty jednotlivých poisťovní. Ak by však štát začal poskytovať pomoc len tým poľnohospodárom, ktorí využívajú poistné krytie rizík svojej produkcie, možno by sa správanie a záujem o poistné produkty zo strany poľnohospodárov zmenil.

V súčasnosti okrem niekoľkých poisťovacích maklérskejších spoločnostiach vykonávajú poistenie plodín a zvierat tri komerčné poisťovne: Allianz - Slovenská Poisťovňa, a.s., Generali Poisťovňa, a.s. a UNIQA poisťovňa, a.s. Dominantné postavenie v poistenosti poľnohospodárov má Allianz - Slovenská Poisťovňa, ale jej podiel každým rokom je nižší v prospech poisťovní Generali a UNIQA. Ponuka poistných produktov jednotlivých poisťovní je viac – menej podobná až na menšie rozdiely. Všetky tri poisťovne ponúkajú poistenie rizík týkajúcich sa ochrany plodín, hospodárskych zvierat a tiež majetku poľnohospodárskych podnikateľov.

Klesajúci trend poistenia poľnohospodárskej výroby by sa mohol zvýšiť i vďaka Nariadeniu 369/2007 Z.z. o niektorých podporných opatreniach v pôdohospodárstve. MP SR sa prostredníctvom tohto nariadenia rozhodlo uhrádzať časť poistného pre krytie rizík pre plodiny a hospodárske zvieratá poľnohospodárskeho subjektu. Ale naďalej bude veľa závisieť od výšky poistných sadzieb, ktoré budú ponúkať poisťovne. Kalkulácia týchto sadzieb pre plodiny sa odvíja v závislosti od kúpeného rizika a citlivosti plodiny na toto riziko.

Systém poistenia, ako nástroj na kompenzáciu škôd je obmedzený, pretože kryje následky len určitých rizík, a tým rieši rizikovosť poľnohospodárskej výroby len čiastočne. V dôsledku toho by mohla zvýšiť záujem poľnohospodárov i ponuka nových poistných produktov. Pre poľnohospodárov by bolo určite atraktívne poistenie proti stratám úrody kvôli

suchu. Poist'ovne považujú toto riziko na našom území za nepoistiteľné a ekonomicky neprijateľné. Ak by začali komerčné poist'ovne ponúkať poistenie rizika sucha, poistné by bolo rozhodujúcou nákladovou položkou a väčšina poľnohospodárskych podnikov by ju nebola schopná zaplatiť aj vzhľadom na ich dosahujúcu dôchodkovosť.

Systém poistenia poľnohospodárskych podnikov uplatňovaný na Slovensku má svoje pozitívne a negatívne stránky. Medzi pozitívne riešenia rizikovosti poľnohospodárskej výroby pomocou poistenia poľnohospodárskych plodín a hospodárskych zvierat patria:

1. Spoluúčasť štátu na podpore a zmierňovaní následkov škôd prostredníctvom dotácií.
2. Snaha zvýšiť záujem poľnohospodárov o poistenie produkcie zo strany štátu prostredníctvom vyšších dotácií v prípade vzniku poistnej udalosti.
3. Vstup Slovenska do EÚ a adaptovanie sa na podmienky SPP.

Medzi negatívne stránky, ktoré majú vplyv na poistenie poľnohospodárskej výroby patria:

1. Čiastočné riešenie rizikovosti poľnohospodárskej výroby prostredníctvom poistenia, pretože kryje následky len vybraných rizík. Poistením nie sú kryté následky rizík ako je sucho, podmáčanie, škodcovia.
2. Nízky záujem zo strany poľnohospodárov o poistenie, ktorý je spôsobený vysokou cenou poistného.
3. Nízka konkurencia poistovní ponúkajúcich poľnohospodárske poistenie.
4. Nesystematické riešenie rizikovosti v poľnohospodárstve.
5. Neprispôsobovanie ponuky poistných produktov novým rizikám, ktoré vznikajú v dôsledku výrazných klimatických zmien.

Systém riešenia poľnohospodárskeho poistenia nie je v EÚ jednotný, každý štát má svoj osobitný. Stupeň rizikovosti poľnohospodárskej výroby je tiež veľmi heterogénny, mení sa od jednej krajiny k druhej, dokonca aj medzi jednotlivými farmami danej oblasti existujú zmeny. Vývoj poľnohospodárskeho poistenia v každej krajine závisí od úrovne rizika, ale tiež politika členských štátov podporiť systém poľnohospodárskeho poistenia je rozhodujúcim faktorom. Pre nesystematické riziká (krupobitie), súkromný sektor ponúka primerané poistenie. Vývoj poistenia hospodárskych zvierat je vo všeobecnosti nižší ako pri poistení plodín. Risk – management hospodárskych zvierat sa spolieha na programy sanitárnej pomoci a hlavné krízy (choroby s vysokou externalitou) sú kryté štátnou pomocou.

Existuje niekoľko druhov poľnohospodárskeho poistenia využívaných členskými štátmi EÚ a ktorý druh poistenia bude využívať ten ktorý štát závisí od mnohých faktorov. Základné druhy poľnohospodárskeho poistenia používané členskými štátmi EÚ a ich charakteristiky sú nasledovné:

Jednoduché a kombinované poistenie rizika

- jednoduché a kombinované poistenie rizika existuje v mnohých členských štátoch EÚ
- dobré skúsenosti v rámci zisťovania škôd, ale drahá procedúra
- primerané riziko moral hazard a vysoké riziko adverse selection

Poistenie úrody (klimatické príčiny strát sú identifikovateľné)

- poistenie podobné kombinovanému, ale viac komplexné
- lepšie uspokojuje potreby farmárov
- potreba vysokej identifikácie pri systematických rizikách ako je sucho
- potreba štátnej podpory pre rozvoj súkromného sektora
- zisťovanie strát je viac zložitejšie
- drahé
- nižšie riziko adverse selection

Poistenie úrody (klimatické príčiny strát nie sú identifikovateľné)

- vysoké riziko moral hazard
- nižšie náklady pri zisťovaní strát
- nižšie akceptovanie poistením a zaistením

Poistenie úrody celej farmy

- ťažšie riadenie
- stabilizácia príjmu

Poistenie príjmu/výnosu

- stabilizácia príjmu
- zložité riadenie, pokiaľ nie je na báze indexu určitého územia
- veľmi systematické riziká (ceny), zložité akceptovanie poisťovňami pokiaľ nie je silná podpora štátom
- vysoké riziko moral hazard, ktoré ničí systém

Index poistenie určitej oblasti

- malé riziko moral hazard a adverse selection
- relatívne ľahké riadenie

Podnetom pre riešenie rizikovosti poľnohospodárskej výroby na Slovensku môže byť riešenie rizikovosti v krajinách EÚ. Porovnaním systému poľnohospodárskeho poistenia na Slovensku s poistením realizovaným v EÚ, sme došli k záveru, že riešenie rizikovosti poľnohospodárskej produkcie je zabezpečované okrem poistenia v komerčných poisťovniach aj prostredníctvom ad – hoc platieb pri nepoistiteľných rizikách a príspevkami na poistné s výraznejšou štátnou dotáciou.

Najväčšie podpory v rámci členských štátov EÚ sú poskytované v Rakúsku a v Španielsku, kde táto podpora poistenia nahradzuje pomoc v prípade veľkých katastrof. Štátna podpora poistenia umožňuje kryť široké spektrum rizík, okrem krupobitia aj mráz, záplavy, víchricu a v menšej miere sucho a škodcov. V Taliansku a vo Francúzsku je podporované poisťovanie proti krupobitiu. V Holandsku je realizovaná podpora poistnej ochrany prostredníctvom štátu pre prípad nepredvídateľných rizík, pretože je tu prebytok zrážok, a tým väčšie ohrozenie záplavami.

Súčasný systém poľnohospodárskeho poistenia na Slovensku je potrebné „oživiť“, aby sa stal atraktívnejším pre poľnohospodárov a aby bol zabezpečený jeho rozvoj. Navrhovanými riešeniami pre zefektívnenie uplatňovaného systému sú:

- založenie tzv. Fondu úhrad poistného v prípade nepoistiteľných rizík
- ponúknuť poľnohospodárom nové poistné produkty zo strany komerčných poisťovní
- snaha zvýšiť úroveň poisťovania zo strany poľnohospodárov zavedením zákonnej povinnosti poistenia
- podporovať rast konkurencie poisťovní ponúkajúcich poľnohospodárske poistenie

6 POUŽITÁ LITERATÚRA

- BEŇOVÁ, E. et. al. 2003.** Financie a mena. Bratislava: EKONÓM, 2003. 346 s., ISBN 80-225-1659-7
- BIELIK, P. 2005.** Ekonomika podnikov. 2. vyd. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2005. 184 s., ISBN 80-8069-474-5
- BLAAS, G. 1999.** Analýza vývoja poľnohospodárstva a potravinárstva v období rokov 1990-1998. 1. vyd. Bratislava: VÚEPP, 1999. 184 s., ISBN 80-8058-121-5
- GOZORA, V. 2005.** Podnikový manažment. 3. vyd. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2005. 193 s., ISBN 80-8069-462-1
- GRŮŇ, L. 2001.** Bankovníctvo a poisťovníctvo. Bratislava: EUROUNIUN spol. s.r.o., 2001. 164 s., ISBN 80-88984-25-4
- GRŮŇ, L. – PAULIČKOVÁ, A. 2003.** Finančnoprávne inštitúty. Bratislava: EUROUNION spol. s.r.o., 2003. 252 s., ISBN 80-88984-49-1
- HARDAKER, J.B., HUIRNE, R.B.M., ANDERSON, J.R., LIEN, G. 2004.** Coping with risk in agriculture. 2.vyd. Londýn, CABi Publishing, 2004. 352 s., ISBN: 085 1996000
- CHRASTINOVÁ, Z. 2007.** Systém kompenzácie strát v poľnohospodárstve vyplývajúcich z rizika prírodných katastrof. In: Ekonomika poľnohospodárstva. Bratislava: VÚEPP, 2007, č. 4, s. 23-29, ISSN 1335-6186
- CHRASTINOVÁ, Z. 2002.** Rizikovosť poľnohospodárskej výroby a jej riešenie na Slovensku a vo vybraných štátoch. Štúdia 65/2002. Bratislava: VÚEPP, 2002. 29 s. ISBN 80-8058-258-0
- ILANOVSKÁ, J. 2002.** Bankovníctvo pre obchodné akadémie. Bratislava: IURA EDITION, spol. s.r.o., 2002. 179 s. ISBN: 80-88715-79-2
- KARKULÍN, D. 2008.** Poistenie je farmármi aj napriek častejším výkyvom počasia stále málo preferované. In: Agromagazín. roč.10, 2008, č.1, s. 3 a 9, ISSN 1335-2261
- KOŠČO, T. – TÓTH, M. 2005.** Východiská a pozície poisťovacieho trhu na území Slovenskej a Rakúskej spolkovej republiky. In: Faktory podnikovej úspešnosti v podmienkach európskeho agrárneho trhu. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2005, s. 305 – 311., ISBN 80-069-615-2
- KOŠČO, T. 2004.** Financie a mena. 1. vyd. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2004. 116 s., ISBN 80-8069-386-2
- KOŠČO, T. 2005.** Riziko a poisťovníctvo. 1. vyd. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2005. 143 s., ISBN 80-8069-539-3

- MARCINČIN, A. 2002.** Hospodárska politika na Slovensku 2000 – 2001. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 2002. 347 s. ISBN 80-968155-8-X
- MELUCHOVÁ, J. 2004.** Poistovníctvo a účtovníctvo poisťovní. 2. prepracované vydanie. Bratislava: Edícia EKONÓMIA, 2004. 314 s., ISBN 80-89047-95-5
- MEUWISSEN, M. 2000.** Insurance as a risk management tool for European agriculture. Wageningen Univesiteit:[S.I]:[s.n.] 2000. 117s., ISBN 9058081710
- MIHÁLIKOVÁ, A. – HORNIÁKOVÁ, Ľ. 2002.** Teória finančných a menových vzťahov. Bratislava: PF UK, 2002. 350 s., ISBN 80-7160-171-3
- PAULASOVÁ, M. 2005.** Solventnosť v pojišťovníctví, In: 1. ročník mezinárodní Baťovy doktorandské konference, Sborník příspěvků, 2005, s. 191., ISBN 80-7318-257-2
- PRNO, I. 2002.** Bankovníctvo. Vydal PhDr. Milan Štefanko, IRIS, 2002.186 s., ISBN 80-89018-12-2
- RAIS, K. 2004.** Řízení rizik firmy. In: Svět informačných systémů. Zlín: UTB, 2004. s. 56-62. ISBN 80-7318-166-5
- RUČINSKÝ, R. 2002.** ABC o financiách. Košice: ORIENS, s.r.o. 2002. 243 s., ISBN 80-88828-26-0
- SMEJKAL, V. – RAIS, K. 2003.** Řízení rizik. Praha: Grada Publishing, 2003. 272 s., ISBN 80-247-1-0198-7
- STOROŠKA, M. 2003.** Vznik rizík vo financovaní poľnohospodárskeho regiónu v oblasti produkcie mlieka. In: Riadenie podnikov v agropotravinárstve v podmienkach vstupu do EÚ. Nitra: Agroinštitút, 2003. 98 s. ISBN 80-7139-099-2
- SZENTIVÁNY, M. 2003.** Hodnotenie reformy Slovenskej poľnohospodárskej politiky z roku 2003, www.mfa.sk/zu/index/open_file.php?file=paris/8_manazment%20rizika.doc&lang=sk- (2007-07-12)
- TÓTH, M. – KOŠČO, T. – SZOVICS, P. 2007.** Poistenie. 1. vyd. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2007. 131 s., ISBN 80-86671-36-4
- VEBER, J. et. al. 2000.** Management : základy, prosperita, globalizace. 1.vyd. Praha: Management Press, 2000. 704 s. ISBN 80-7261-029-5
- VICEN, M. 2000.** Nástroje znižovania podnikateľského rizika v poľnohospodárstve. In: Krízové situácie v špecifickom prostredí poľnohospodársko – potravinárskeho komplexu. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2000. s. 85 - 90., ISBN 80-7137-773-2
- Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v Slovenskej republike 2007. Zelená správa. Bratislava: MP SR, 2007. 237 s., ISBN 978-80-89088-56-0

Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v Slovenskej republike 2006. Zelená správa.
Bratislava: MP SR, 2006. 200 s., ISBN 978-80-88992-84-4

<http://www.allianzsp.sk>

<http://www.uniqa.sk>

<http://www.generali.sk>

<http://www.slaspo.sk>

<http://www.mpsr.sk>

<http://www.vuepp.sk>

<http://www.ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/insurance/summary-en.pdf> 2008-02-05

<http://www.europarl.europa.eu>

7 PRÍLOHY

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 - Poistenie hospodárskych zvierat